

C AMPINIA

DRIEMAANDELIJKS BLAD VAN HET STREEKARCHIVARIAAT

NOORD-KEMPENLAND

Copyright: Streekarchivariaat Noord-Kempenland

Toestemming tot overname van artikelen of gedeelten daaruit dient [1 schriftelijk aan te vragen hij de redactie.

Redactie: 11. Mij land, streekarchivaris
J. Suijkerbuijk, assistent-archivaris

Redactie-adres: Torenstraat 1, 5688 All Oirschot
Postadres: Postbus 144, 5688 7.J Oirschot
Tel. 04997 - 5245

De auteurs van de gesigneerde artikelen zijn verantwoordelijk voor de inhoud daarvan. De niet-gesigneerde artikelen zijn samengesteld door de medewerkers van het streckarchivariaat.

Lay-out en typewerk: C. Aarts-Keesom

Offset: H. Tempelaars

De prijs voor een abonnement bedraagt f 16,-- per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op postgirorekening 10.69.032 van de gemeente Oirschot onder vermelding van: Campinia.

De prijs van losse nummers is J 1,-- per stuk. nok nummers van afgesloten jaargangen zijn in beperkte aantallen voorradig,. Een jaargang begint op 1 april.

Indien opzegging niet schriftelijk is medegedeeld voor het begin van het nieuwe kalenderjaar, wordt het abonnement automatisch verlengd.

I,(IX)121) VI)(IRAI:

Geachte abonnee,

Stond de vorige jaargang in het teken van het Oirschotse jubelaar, in deze elfde jaargang schenken we extra aandacht aan 60 jaar veldhoven. Het was namelijk in 1921 dat Groot Veldhoven gevormd is.

In dit nummer ook aandacht voor de erkenning van het gemeentewapen van Lest.

Me aflevering begint met een Ode aan Campinia, gebracht door een van de trouwste medewerksters van dit tijdschrift. Zij wil daarmee het tienjarig bestaan van deze periodiek gedenken.

De verlate verschijn ins van deze aflevering heeft diverse oorzaken. Ko vragen D, geachte lezer, om clementie in deze.

Tot slot een mededeling van praktische aard. Met ingang van 18 mei a.s. :al de secretarie van de gemeente Oirschot het nieuwe gemeentehuis betrekken. Het streckarchivariaat blijft gevestigd in het voormalig kantongerechtsgebouw aldaar, aan de Tórenstraat 1. Wat voor het archief wel veranderen,ziin het postadres en het tel DC-0 worden respectievelijk:

Postbus 14-1 (postcode 5688 ZJ)
'Telefoon H1997 - 5245.

Het is niet uitgesloten, dat het archief rond genoemde datum niet of moeilijk bereikbaar is.

De redactie.

INHOUD

	Ode aan CAMPTNIA door Toke van de Ven-Lommers	1
II.	De vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeeist-veldhoven-Blaarthem (vervolg)	
III.	De "Vereeniging"	
IV.	Historische gegevens over de Sint-Lambertus- parochie en de Mariakapel te Meerveldhoven (vervolg.) door A. van Run	18
	Het gemeentewapen van Best , ofwel: De aanhou- der wint door P.A. Gondrie	
VI.	Een 'historische' ontmoeting 2. Deken van Oirschot overvalt kerk van Best door J. Lijten	

I. ODE AAN CAMPINIA

door Toke van de Ven-Lommers

Campinia, uier keer per jaar
Verschijnt ge voor de lezersschaar
En kont je ons bezoeken
Versnreid door vrijwel heel het land
Brengt ge ons stof zo interessant
Uit de vergeelde boeken.

Gampinia, driemaandelijks blad
Je inhoud geeft een grote schat
Aan goede informatie
Bekende huizen, eens gebouwd
Stambomen, twee, drie eeuwen oud
Van menig generatie.

Comninia, met je kroniek
Je inhoud is toch wel uniek
Je loot ons mee beleven
He oude tijd, de oude taal
Het is historie allemaal
Hot blijft voldoening geven.

Campinia, wat is dat fijn
Om zo een gids voor ons te zijn
)kor lang vervlogen jaren
Je neemt ons allen bij de hand
En voert ons door Noord-Kempenlond
Laat ons veel moois ervaren.

Canwinia, elk abonnee
Is met je inhoud zeer tevrce
Mat is heel goed te merken
Het hele archivariaat
Is voor ons lezers, steeds paraat
Succes hij al je werken!

Campinia, ga ongestoord
Met je redactieteaain zo voort
Blijf informatie geven
Von 't ons :o dierbaar vóórgeslacht
:ij werkten toch met man en macht
Pot wij hier kunnen leven:

II. DE VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK IN DE DIMCBANK ZEELST-VELDHOVEN-
BLAARTHEM

(uit: Rechterlijk Archief Veldhoven, inv. nr. 9)

vervolg

- 631.a Ze. 1-6-1618 hlz. 31:1/1
Laureys Diericx, zoon van Dierick Laureys Joosten en Jenneke, verzoekt aan mr. Willem Lambertssen, die een stuk land, genaamd de Heuvel, van Dierick Laureys Joosten heeft gekocht (zie no. 583), om dit land terug te mogen kopen, omdat het aan Laureys als naaste bloedverwant van Dierick toekomt. De kosten, die de kooij indertijd met zich mee bracht, zullen door Laureys vergoed worden.
Schenenen: A. Janssen en M. Pauwels
- 631.b Ze. 1-6-1618 hlz. 31:1
Mr. Willem Lambertssen stemt toe in hetgeen Laureys Diericx heeft verzocht.
Schenenen: A. Janssen en M. Pauwels
- 631.L :e. 1-6-1618 blz. 31:1/2
Laureys Diericx kan het geld voor de voorgenoemde terngknon niet orⁿ brengen en hij draagt het perceel weer over aan mr. Willelm Lambertssen.
Schenenen: A. Janssen en M. Pauwels
632. Ze. 15-6-1618 blz. 319/3
Jacop Mercelis heeft overgedragen aan Jan Jan Dmeets een halve akker, gelegen in Zeelst (belendende percelen: Peter Mercelis, Jan Gerits, Adriaan Daniëls, de weduwe Wilbort Mercelis), die Jacop tesamen met Willem Janssen gekocht heeft van Mathesis en Jan Nertsen op 1 april 1585. De lasten die er op rusten zijn een bedrag van 3 gulden 13 stuivers jaarlijks te betalen aan de erfgenamen van Cornelis Connens. Alle ongenoemde lasten zijn voor rekening van de verkoper. Se:er Hendricx verklaart dat de bezittingen van Jacob voldoende zijn om aan deze verplichtingen te voldoen.
Schenenen: A. Janssen en Michiel Pauwels
- 633.a 25-6-1618 blz. 320/1
Hendrick en Jan Bartholomeus beloven ieder voor zich te betalen aan Salomon Woutersssen op 25 juni 1621 de som van 40 gulden tegen een rente van per jaar, voor achterstallige huishuur.
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels
- 633.b 25-6-1618 blz. 321/1
Hendrick Bartholoneus belooft zijn broer Jan diens aandeel in voorgaande belofte te vergoeden.
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels

634. :e. -1618 blz. 321/2
Lambert primers heeft overgedragen aan Peeter Woutersssen een nerceel land, genaamd de Veldakker, groot één lopenzaad en twaalf roeden, gelegen in het Muggenhool te Zeelst (belendende percelen: de koper, Hendrick Willems, Hendrick Jan Staessen en Hendrick Aertssen).
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Dauwels
635. :e. 5-7-1618 blz. 322/1
Lambert limmers heeft overgedragen aan Geerarden Aertssen een perceel land, genaamd de Veldakker, uroot één lopenzaad en twaalf roeden, gelegen in het Muggenhool te Zeelst (belendende percelen: de straat, Hendrick Willems, Jan Staessen en Hendrick Aertssen).
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels
636. :e. 5-7-1618 blz. 322/2
Lambert 'knens heeft overgedragen aan Geerarden Aertssen een groosveld, ,root zeven spiinzaad en a roede, gelegen in het Muggenhool te :eelst (belendende percelen: Peeter Wouters, Hendrick Willems, lleylken Michiel Lamberts).
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Dauwels
- 3(1-6-1618 blz. 323/1
Peeter Wouters belooft te betalen aan Jan Tonis Dielis op Maria Lichtmis 1621 de som van 100 gulden. Tot die tijd moet Peeter Wouters een rente van 6 gulden ner jaar betalen. Alle voorgaande beloftes zijn hiermee vervallen.
Schenenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels
638. :o.Ve. 20-1-1618 blz. 323/2
Peeter Janssen draagt aan zijn zuster Barbara en haar man Cornelis Jacobs over het huis en land, gelegen in Zonderwijk, ter plaatse genaamd de Hevbergh, welke hem waren toebedeeld uit de erfenis van zijn ouders. Peeter Janssen behoudt alleen de schaapskooi, zijn aandeel in de laatste oogst en enig huisraad.
Schenenen: Peter Wouters en Frans Hendricx
639. :o.Ve. 20-1-1618 blz. 32⁴/1
Cornelis Jacobs en Barbara Janssen, vergezeld van haar voogden Willem Peeters en Jan Jacobs, beloven aan Peeter Janssen te betalen voor het voorschreven transport (zie no. 638) op Maria Lichtmis 1621 de som van 200 gulden tegen een jaarlijkse rente van 12 gulden. Mocht Peeter Janssen voor die datum trouwen, dan zullen zij het bedrag ineens uitkeren. Peeter belooft hun zwakzinnige broer te onderhouden en als lij drie jaar geen last van hun broer hebben, dan krijgt Peeter ook diens erfdeel.
Schenenen: A. Janssen en Michiel Pauwels

640. 10-6-1518 bi.: 321/2

Jacop Reijnders, Hendrick Peeters Steymans en Wilbort Janssen verklaren dat Goyaert Joris, als gemachtigde van zijn broer Roeloff, geld van hen on mag nemen om daarmee de procedure tegen jonker !)e gorchgrave voort te zetten. Goyaert belooft ook zijn aandeel in de kosten te betalen.

Schepenen: A. Janssen en Michiel Pauwels

641. 11-6-1618 blz. 525/1

wierick Henricx en zijn vrouw Aelken maken hun testament op. :ij bepalen dat de langst levende over al hun goederen mag beschikken. Na hun beider dood moeten alle goederen eendrachtelijk onder hun wettige kinderen worden verdeeld. Hendrick Wouters, zoon van hun overleden dochter Cecilia, zal in de plaats van zijn moeder als erfgenaam on treden. Mocht Hendrik zonder nakomelingen komen te overlijden, dan vervalt zijn erfdeel aan de andere erfgenamen.

Schepenen: Michiel Dionijssen en Peeter Wouters

642. 16-4-1618 blz. 527/1

Bernaert Aerts belooft aan Joost Mercelis te betalen on 2 april 1621 de som van 100 gulden tegen een jaarrente van w,%.

Schepenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels

643. 4-5-1018 blz. 527/2

Jan Peeters belooft zijn zwager Anthonis Peeters te betalen on Maria Lichtmis 1619 de som van 40 Vuld. Hiermee vervalt zijn belofte gedaan op 8-1-1618 aan Catherina Bernaert Diericx.

Schepenen: Michiel Nijssen en Frans lIendricx

Kanttekening: Aan deze belofte is voldaan met consent van beide Partijen op 22 mei 1619.

614. Ze. 18-3-1616 blz. 328/1

lIendrick willem Peeter Bricken, Mathijs Janssen, Dierick Lippen en Lijsken Jan Anthonis, allen erfgenamen van Dierick Linnen, hebben overgedragen aan Aert Aerden Tonis hun aandeel in het Heyveld gelegen in Zeelst, dat hun was toebedeeld uit de erfenis en dat eertijds toebehoorde aan Dierick lippen en zijn broer Peeter. De last, die erop rust, is het schenken van twee schepels rogge aan de Tafel van de Heilige Geest te Eindhoven.

Schepenen: Adriaan Janssen en Dierick van den (love

645. 29-7-1618 blz. 329/1

Jan Peeters belooft te betalen aan Peeteren Jan Claessen, voogd over de minderjarige kinderen van zijn broer Claes, rond half auustus 1620 de som van 25 gulden tegen een jaarrente van C. Hiermee vervalt de belofte gedaan op 7-6-1617.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen

646. 6-7-1618 blz. 330/1

Peter bputers belooft te betalen aan Diericken Henricx op 6 juli 1621 de som van 10)) gulden tegen een iaarrente van 6%. Alle voorgaande beloften vervallen hiermee.

Schepenen: Adriaan Janssen en Michiel Pauwels

617. 2-8-1618 blz. 330/2

Geerit Adriaens belooft te betalen aan Jan Tijssen de wit op 1 oktober a.s. de som van 16 gulden, waarmee een lening wordt afgelost.

Schepenen: Michiel Nijssen en Michiel Pauwels

Kanttekening: Aan deze belofte is voldaan met consent van beide partijen op 17-12-1618.

6-18.a 16-2-1618 blz. 330/3

Anthonis Adams heeft overgedragen aan Frans Peeters en zijn zwager Peeter lamberts, zijn aandeel uit de erfenis van zijn ouders Adam Janssen en Joostina, zoals hem dat bij de erfdeling d.d. 19-12-1617 was toebedeeld.

Schepenen: Adriaan Janssen en Peeter Wouters

648.1) 16-2-1618 blz. 331/1

Frans Peeters en Peeter l=fieris beloven aan Anthonis Adams voor het afstaan van zijn erfdeel een bedrag van 75 gulden te betalen op Sint Jan a.s. en nog eens 100 gulden on Maria Lichtmis a.s..

Schepenen: Adriaan Janssen en Peeter Wouters

649.a Ze. 18-2-1618 blz. 331/2

Lijsken, weduwe van willem Wouters, vergezeld van haar voogd Hendrick Janssen, doet ten behoeve van de kinderen van Adam Janssen, afstand van liet perceel land, gelegen in l:eelst ter nlaatse genoemd Puypt, dat haar na de dood van haar grootvader Anthonis Gerits zal toekomen. Het perceel wordt al gebruikt door de kinderen van Adam Janssen.

Schepenen: Jan Niclaessen en Adriaan Janssen

649.b Ze. 18-2-1618 blz. 332/1

Peeter Geraerds, echtgenoot van Leyntjen, doet eveneens afstand van zijn deel in liet perceel in de Ihlyrt dat hem zal toekomen uit de erfenis van zijn grootvader ten behoeve van de kinderen van Adam Janssen.

Schepenen: Jan wiclaessen en Adriaan Janssen

650. Ze. 22-8-1618 blz. 332/2

Peeter Wouters heeft overgedragen aan Gerit Cornelis een perceel land genaamd de veldecker, gelegen in Ieelst in het Muggenhool, groot één lonensaat en 12 roeden (belendende percelen: Hendrick Willems, Peeter Wouters, het gedeelte waar het van afgescheiden is, Jan Staesse en lIendrick Aerts). Peeter Wouters heeft het perceel eertijds gekocht

van Lambert Buners.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen

651.a Ze. 11-5-1618 blz. 552/5

Bartholomeus willems Naten, echtgenoot van Cathelijn Cents heeft een gedeelte van het erfdeel dat Cathelijn uit de erfenis van haar ouders was toebedeeld, overgedragen aan zijn zwager Gerit Cornelis, bestaande uit:

- het huis en erf net aangrenzende percelen (belendende percelen: Joost Jansen, Jan Cornelis en het gedeelte waar het van afgescheiden is)

- een perceel grond (belendende percelen: Jan Cornelis, Gerit Cornelis, Peeter Janssen en Hendrick willems).

De landerijen zijn gelegen in Zeelst ter plaatse genoemd het Minlenhool. De last die er op rust is het schenken van 2 vaten rogge per jaar aan de Tafel van de Heilige Geest te Blaarthem.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen

651.h Ze. 11-5-1618 blz. 354/1

Geerit Cornelis belooft aan Bartholomeus nlem aten voor de afhoor, van het erfdeel te betalen op Maria Lichtmis 1022 de som van 150 gulden tegen een jaarrente van 6'.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen

Kanttekening: Aan deze belofte is voldaan met consent van beide partijen op 1628.

652. 17-2-1M8 blz. 331/2

]Dierick Hermans en zijn vrouw lijntken, die ziek is, maken hun testament op. Zij bepalen dat al hun bezittingen aan de langst levende:ul- len toekomen om daarover naar eigen vrije wil te beschikken.

Schepenen: Michiel Niissen en Peeter Wouters (het testament is opgemaakt hij Dierick Hermans thuis)

555. 31-8-1618 blz. 556/1

Goort Hendricx, die ziek is, en zijn vrouw Ida maken hun testament en zij bepalen, dat al hun bezittingen aan de langstlevende zullen toekomen, om daarover naar eigen vrije wil te beschikken. Aan hun neef Hendrick Janssen, zoon van Meriken Hendricx, vermaken ze 23 gulden ineens als één van heiden komt te overliiden en nog eens 15 gulden als hij meerderjarig wordt. Na hun beider dood komt de helft van hun goederen aan hem, als dank voor hetgeen hij voor hen heeft gedaan. Hendrick moet daaruit aan Willem Hendricx en Huybrecht Hendricx of aan hun kinderen de som van 23 gulden betalen. De andere helft van hun goederen vermaken zij aan de erfgenamen van de testatrice.

Schepenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen (het testament is bij Goort Aendricx thuis ongemaakt)

631. 1-9-1618 blz. 39/2

Milem Tielens, die ziek is, en zijn vrouw Mariken maken hun testament op. Ze benalen, dat de langst levende naar eigen vrije ail over al hun goederen kan beschikken. Bovendien tienalen zij dat de kinderen van wijlen hun zoon Adriaen zullen meedelen in de erfenis.

Schenenen: Michiel Pauwels en Adriaan Janssen (het testament is opgemaakt hij Willem Tielens thuis)

:o.Ve. 9-8-1618 blz. 340/1

Jan Anssems heeft, door ruiling, aan Jannen Adriaens in eigendom overgedragen een akkerland, genaamde de Broek, gelegen in Zonderwijk (belendende percelen: "bonis willems, Dierick Hermans, erfgenamen van Jenneke Peeters, Peeter Ghiisberts).

Schepenen: Michiel Nijssen en Peeter Wouters

056. 1o.Ve. 9-8-1618 blz. 341/1

Jan Adriaens heeft bovengenoemd akkerland overgedragen aan Jan Diericxzoon.

Schepenen: Michiel Nijssen en Peeter Wouters

:o.Ve. 9-8-1618 blz. 341/2

Jan Piericxszoon belooft voor de overdracht van het voornoemde akkerland de som van 8 gulden te betalen.

Schepenen: Michiel Nijssen en boeter Wouters.

(wordt vervolgd)

III. DE "VEREENIGING"

Op 1 mei 1281 is het zestig jaar geleden, dat de gemeente Veldhoven in zijn huidige vorm gestalte heeft gekregen. Dit gebeurde doordat per 1 mei 1971 de wet in werking trad, welke de samenvoeging van de toenmalige gemeenten Oerle, Zoelst en Veldhoven-Meerveldhoven regelde. liet voorstel tot samenvoeging bracht de gemoederen in de drie gemeenten danig in beroering. Dit hliikt vooral uit de notulen van de raadsvergaderingen, wanneer de vereniging van die drie gemeenten op de agenda stond. Hier werden interessante standpunten naar voren gebracht door de diverse raadsleden, waaruit toch ook de publieke opinie enigszins afgeleid kan worden.

Het begin van deze hele materie vormde een brief van het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant aan de gemeenteraden van die provincie d.d. 19 november 1919¹. Hierin wordt gesteld, dat in het kader van bezuinigingsmaatregelen van de regering, overwogen moet worden om gemeenten met minder dan 5000 inwoners samen te voegen tot één gemeente. Door samenvoeging kan beter worden voldaan aan de eis

van veelal kostbare sociale maatregelen. Ook de kosten van de interne huishouding van de nieuw te vormen gemeente Julien belangrijk minder zijn dan van twee of meer gemeenten apart. Aan de plaatselijke besturen wordt opgedragen om de mogelijkheden na te gaan van samenvoeging, daar zij uiteraard beter op de hoogte zijn van de plaatselijke omstandigheden.

Naar aanleiding van deze circulaire lanceert de burgemeester van Veldhoven-Meerveldhoven, de heer C. van Vroonhoven, het voorstel om Veldhoven-Meerveldhoven samen te voegen met Zoelst en Oerle'. Hij is van mening, dat samenvoeging inderdaad kostenbesparend is en door de geografische ligging zijn voornoemde drie gemeenten, met elk een klein inwonertal, uiterst geschikt om met elkaar samengevoegd te worden. De burgemeester ontmoet echter van de raadsleden (nog) veel tegenstand. Men is fel gekant tegen vereniging met welke gemeente dan ook, omdat de gemeente Veldhoven-Meerveldhoven volgens hen ondenkbaar ogenblik zeer goed zelfstandig kan bestaan en geen behoefte heeft aan uitbreiding. Combinatie met de door de burgemeester voorgestelde gemeenten zou zelfs een grote verzwarende van de financiële lasten met zich meebrengen voor de inwoners'.

De gemeenteraden van Zoelst en Oerle denken daar in dit stadium van de besprekingen heel anders over. De raad van Zoelst is van oordeel, dat samenvoeging voor Zoelst van groot belang is. De kosten van de gemeenteadministratie kunnen worden teruggebracht en de kosten voor de bouw van een nieuw raadhuis, waarvoor al plannen worden gemaakt, kunnen worden voorkomen. Door de geografische ligging is Zoelst inderdaad zeer geschikt om samengevoegd te worden met Oerle en Veldhoven-Meerveldhoven. Alle leden van de raad zijn dan ook voor de plannen, die door de burgemeester van Veldhoven-Meerveldhoven naar voren zijn gebracht'.

In Oerle is het al niet anders. Daar besluit de raad dat aan Gedeputeerde Staten moet worden medegedeeld, dat het zelfs zeer wenselijk is om met één of meerdere gemeenten te worden samengevoegd. De financiële positie van Oerle is niet zo rooskleurig, en de draagkracht van de bevolking gering. Er wordt wel aan toegevoegd, dat er rekening gehouden moet worden met de wens van de raad om met Veldhoven en/of Zoelst verenigd te worden. Oerle had reeds gezamenlijke belangen met deze gemeenten. Zo bestond er al een stoomzuivelfabriek voor de drie gemeenten en een gezamenlijke brandstoffencommissie.

De plannen van burgemeester van Vroonhoven ondervinden derhalve tot op heden weinig weerstand in Oerle en Zoelst maar des te meer in zijn eigen gemeente. In tegenstelling tot de heide andere gemeenten staat deze zaak nog. Verscheidene malen op de agenda van de raadsvergaderingen van Veldhoven-Meerveldhoven in het voorjaar van 1920. Burgemeester van Vroonhoven doet er alles voor om de raadsleden ervan te overtuigen dat combinatie met Oerle en Zoelst noodzakelijk is en de inwoners van Veldhoven-Meerveldhoven zeer ten goede zal komen. De raad zou er spijt van krijgen als ze de plannen niet steunt. Bij de verdediging van de plannen krijgt hij het echter zwaar te verduren. Het lid Van Lippen wijst op de slechte toestand van de weg, Oerle-Blaar-

thema en nog andere wegen onder Duell e. Opknappen hiervan zou dan mede door de Veldhovenaren bekostigd gaan worden. J. Bazelmans merkt op, dat de hoofdelijke omslag in Zoelst zeer laag is in vergelijking met de andere gemeenten. t. van Sambeek zegt, dat de bevolking ook niet erg gelukkig is met de voorgestelde combinatie. Toch heeft de burgemeester succes met zijn pleidooi. In eerste stemming op 31 maart 1920 wijst uit, dat er drie leden vóór zijn, te weten A. Coppelmans, J. Bazelmans en l'. van Dommelen. Tegen waren J. Elzen, J. van Lippen en lV. van Hamheek. Het lid Bazelmans stemde blanco⁶. De burgemeester deelt de uitslag van deze stemming mede aan het College van Gedeputeerde Staten. Ter toelichting schrijft hij nog, dat de tegenstemmers hangen van de heide andere gemeenten zal moeten onderhouden en dat dit indruist tegen het belang van de Veldhovenaren, terwijl de raadsleden zijn gekozen om de belangen van hun kiezers zo goed mogelijk te behartigen. Toch is de meerderheid van de raad eigenlijk vóór vereniging, zo gaat de burgemeester verder. hmers, het raadslid dat blanco heeft gestemd kan tot de voorstemmers worden gerekend. Bovendien wijst hij er nog op, dat de meerderheid van het college van burgemeester en wethouders vóór is, namelijk wethouder Coppelmans en hijzelf'.

De volgende vergadering, waarin dit hete hangijzer weer uitvoerig aan de orde komt, is op 19 juli 1920. De voorzitter brengt een brief van Gedeputeerde Staten ter tafel, die nogmaals op de voordelen wijst van samenvoeging van de drie gemeenten.

Het lid W. van Sambeek meent nog steeds dat samenvoeging alleen in het belang is van Zoelst en Oerle en niet van Veldhoven-Meerveldhoven. Ook de anonimiteit, waarin het dorp terecht zal komen, en de belangenstrijd tussen de drie dorpen acht hij niet bevorderlijk voor het wel en wee van de gemeente. Wethouder Coppelmans ziet echter meer voordelen dan nadelen, vooral op financieel gebied.

In deze vergadering blijkt, dat het lid l'. Hazelmans, die in een eerder stadium blanco heeft gestemd, inmiddels tot de voorstanders is toegetreden. De meerderheid van de raad is nu vóór vereniging van de drie gemeenten".

(Op 3 augustus 1920 wordt het "wetsontwerp tot vereeniging der gemeenten Veldhoven en Meerveldhoven, Zoelst en Oerle" door het College van Gedeputeerde Staten naar de drie gemeenten gestuurd'.

Het wetsontwerp bestaat uit 11 artikelen en een memorie van toelichting. In het eerste artikel wordt bepaald, dat de gemeenten Veldhoven en Meerveldhoven, Zoelst en Oerle verenigd worden. De naam van de nieuwe gemeente wordt Veldhoven. In het tweede artikel wordt bepaald, dat alle rechten, beëntingen en verplichtingen overgaan op de nieuwe gemeente Veldhoven. Dit houdt onder meer in, dat de bezittingen van de burgerlijke ambtenaren van de drie voormalige gemeenten ook overgaan op het ambtbestuur van de nieuwe gemeente. Na een aantal artikelen, waarin zaken als de tenaamstelling, verkiezingen voor de gemeenteraad, de door het Rijk jaarlijks uit te keren som per hoofd van de bevolking, het zogenaamde 'koppengeld', bepaald op f 1,75, en de militie aan de orde komen, wordt in artikel 10 bepaald, dat de burgemeesters en de ambtenaren van de drie voormalige gemeenten v.a.acht-:ld

krijgen, dat gelijk is aan het bedrag van hun laatst genoten salaris en dat voor een periode van 10 jaar. Als ze een onenbare betrekking aannemen, waarin ze een lager salaris genieten, dan zal dat salaris met het wachtgeld worden aangevuld tot het bedrag, dat ze in hun oude baan verdienden. Deze regeling geldt tevens voor diegenen, die in die periode van 10 jaar hun pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Ook hun pensioenen zullen worden aangevuld.

Artikel 11 ten slotte bepaalt, dat de wet met ingang van 1 mei 1⁹²¹ in werking zal treden.

In de memorie van toelichting wordt gesteld, dat de gemeenten Veldhoven en Meerveldhoven, Oerle en Zeelst samen een natuurlijk geheel vormen. De aard en opvattingen van de inwoners zijn nagenoeg gelijk. Daarom wordt vereniging van deze drie gemeenten voorgesteld, mede uit oogpunt van het algemeen belang, dat verbonden is aan de vereenvoudiging van de drie administraties en aan de economische en sociale verzorging van de betrokken gemeenten.

Dit eerste wetsontwerp moet volgens de oude gemeentewet van 1851 worden voorgelegd aan de gemeenteraden en aan een speciale commissie, gekozen uit de plaatselijke bevolking. Deze beide lichamen moeten hun oordeel geven over het ontwerp, waarna de bevindingen aan het College van Gedeputeerde Staten medegedeeld moeten worden, die het daarna aan de minister van Binnenlandse Zaken zullen voorleggen, met hun advies. In Veldhoven-Meerveldhoven kwam de speciale commissie het eerst bijeen en wel op 11 augustus 1920, nauwelijks een week na het versturen van het wetsontwerp. Dit is niet zo verwonderlijk, daar burgemeester van Vroonhoven spoed achter de zaak wilde zetten en in ieder geval de voorgestelde datum van inwerkingtreding, 1 mei 1921, wilde aanhouden. In een brief aan Gedeputeerde Staten schrijft hij, dat de plaatselijke bevolking zeer onverschillig staat tegenover deze zaak en dat zijn bestuur de kiesverenigingen in Veldhoven en Meerveldhoven "plat heeft moeten lopen" om ze te bewegen tot het oproepen van een vergadering, waarin de kandidaatstelling kon worden besproken voor de samenstelling van de speciale commissie. De met moeite bijeengeroepen vergadering werd bovendien slecht bezocht. Uit Veldhoven kwamen 159 kiesgerechtigden en uit Meerveldhoven 130¹⁰. Uit hun midden werd dan toch de speciale commissie gekozen, die moest gelden als een doorsnede van de plaatselijke bevolking. De volgende leden werden gekozen: A. Castelijns, Moeskops, J.H. Smots, M. Etsen, J. van Hancrt, J. Lodewijks en Eh Platteel. Voorzitter was burgemeester C. van Vroonhoven".

Een aantal leden beklagt zich al hij de aanvang van de vergadering, dat ze over te weinig gegevens beschikken om alle voor- en nadelen tegen elkaar af te wegen. De voorbereidingstijd is duidelijk te kort geweest. De voorzitter zegt echter over alle gegevens te beschikken en dat de leden zich maar tot hem moeten wenden, als er iets niet duidelijk is.

Het lid Smets twijfelt aan de gelijkheid van de bevolking van de drie gemeenten, zoals dit staat in de memorie van toelichting. De voorzitter antwoordt hierop, dat er inderdaad verschillen zijn in de beroepen (Oerle heeft een bijna uitsluitend agrarische bevolking en in

geide andere gemeenten is ook veel niiverheid), maar naar zijn mening zijn aard en politieke gezindheid toch gelijk.

Veel aandacht in de vergadering krijgt de in het wetsontwerp voorgestelde muni van de nieuwe gemeente, namelijk Veldhoven. Een aantal leden zou graag de naam gewijzigd zien in Meerveldhoven. Volgens het lid van Hapert is dit taalkundig gezien beter geschikt, daar Veldhoven na de vereniging "meer dan Veldhoven" is. Bovendien zal de te verwachten uitbreiding zich rond de tegenwoordige parochie Meerveldhoven concentreren. Een stening wijst ten slotte uit, dat drie leden voor de naam Meerveldhoven zijn en drie voor de naam Veldhoven. Een lid stemt blanco, omdat hem de naam weinig interesseert, welke laatste mening door de voorzitter wordt gedeeld.

Het lid van Hanert merkt verder nog op, dat het hem bevreemdt, dat nog in december j.l. twee nieuwe burgemeesters zijn benoemd, zowel in Zeelst als in Oerle. Dit getuigt volgens hem van weinig doorzichtigheid van gemeenten door het College van Gedeputeerde Staten was verstuurd.

Vervolgens horden nog enige details van het ontwerp besproken. Toch heerst er de algemene onvatting, dat vereniging wellicht niet meer tegen te houden zal zijn. Het lid Castelijns hoort dan ook, dat de gemeente tot aan de vereniging geen grote financiële uitgaven meer zal doen.

Ten slotte wordt overgegaan tot een stemming. Voorstanders van de vereniging zijn de leden Lodewijks, Castelijns en Van Hanert. Het lid Smets is tegen, omdat hij hangt is dat in de toekomst de belangen van iedere gemeente niet zo goed behartigd kunnen worden. De leden Moeskops en Eisen zijn tegen omdat zij een en ander niet goed genoeg hebben kunnen beoordelen, daar alles zo vlug wordt afgedaan. Het lid Platteel ten slotte is ook tegen de vereniging omdat hij vreest, dat de drie gemeenten het "kind van de rekening" zou kunnen worden. Men is wel unaniem van mening, dat het moeilijk zal worden om de vrede tussen de drie dorpen te bewaren.

De burgemeester deelt de uitslag van de stemming mee aan het College van Gedeputeerde Staten. Hij schrijft er tevens bij, dat de redenen van de tegenstanders "zeer gezocht" en "niet zwaarwichtig" zijn. Volgens hem staat de bevolking totaal onverschillig tegenover deze materie en daarom moeten de uitspraken van de commissieleden als zuiver individueel worden opgevat en niet als doorsnede van de plaatselijke bevolking.

In Zeelst kwam de speciale commissie op 11 september 1920 bijeen. Onder voorzitterschap van burgemeester J.J. L'intermans bestond de commissie uit de leden Th. van den Berk, H. van den Hoornen, H. Janssens, G. Donkers, F.J.J. Bazelmans, M.C. Toonders en L. van IJlmondt.¹³. Alle commissieleden zijn tegen de voorgestelde combinatie van de drie gemeenten. In het uiterste geval zouden een aantal leden wel voorstander zijn van combinatie van Zeelst met Meerveldhoven, maar vooral combinatie met Oerle wijst men ten stelligste af. De redenen, die hiervoor opgegeven worden, zijn van uiteenlopende aard. Een aantal leden is van mening, dat het raadhuys in Oerle zal komen en dat vindt

men zeer bezwaarlijk vanwege de afstand. Ook denkt men, dat Ierist als fabrieksplaats oinnoglijk in goede harmonie met de landbouwbevolking van Derde kan samengaan. Tussen de inwoners vnl leedst en Meerveldhoven daarentegen is al een goede verstandhouding. Toch zou men het liefste zien dat Zeelst zelfstandig blijft.

Mochten de plannen toch doorgaan, dan wil men wel dat de nieuwe gemeente Zeelst zal gaan heten. De voorzitter steunt dit voornemen omdat Zeelst vlakbij Eindhoven ligt.

Vervolgens wordt nog ingegaan op de financiële consequenties. De financiële positie van de gemeente is momenteel zeer slecht en men is verdeeld of combinatie wel het gewenste financiële voordeel met zich mee zal brengen.

Daar alle leden zich al tegen de voorgestelde combinatie hebben uitgesproken, wordt het ontwerp niet meer in stemming gebracht.

In Oerle komt de speciale commissie een paar dagen na die van Zeelst bijeen, namelijk op 16 september 1920. De leden zijn F. de Grom, H. Henst, J. Jacobs, J. Schinpers, G. van der Sangen, H. van Hijtregt en P.R. de Vroom. Voorzitter is burgemeester A.J. van Hooff". In zijn inleidende woorden spreekt de voorzitter de hoop uit, dat de leden van de commissie in hun oordeel over het wetsvoorstel het algemeen belang zullen laten prevaleren boven het eigenbelang.

De leden zien echter niets dan nadelen in het wetsvoorstel. Veldhoven en Zoelst bestaan grotendeels van de industrie en Oerle van de landbouw. Dit brengt enorme sociale verschillen met zich mee. Men vraagt zich dan ook hier af hoe men in de memorie van toelichting heeft kunnen stellen, dat "aard en opvattingen zo goed als gelijk zijn". Men twijfelt bovendien aan de financiële voordelen, die de vereniging op zou leveren. Met name de wachtgeldregeering zal nog vele jaren zwaar drukken. Het lid Henst vreest zelfs, dat Oerle als "rijkste" gemeente het meeste geld binnen zal moeten brengen, en later als een "uitgeperste citroen" opzij gezet zal worden. Het lid van der Sangen vult dit nog aan door te stellen, dat "het tegenwoordige narool is om de hoeren maar te laten betalen, die verdienen geld als slijk en die hebben in de oorlog goede zaken gedaan".

De commissie is derhalve unaniem tegen vereniging zoals voorgesteld in het wetsontwerp. De officiële redenen luiden als volgt:

1. zij zien er geen financieel voordeel in;
2. de nieuwe gemeente zal nooit eensgezind samen kunnen werken;
3. in de krant stond, dat Zoelst en Veldhoven-Meerveldhoven Oerle liever niet in de combinatie hadden. Oerle wil zelf ook niet, dus hij niet doorgaan heeft ieder zijn zin.

Alle commissieleden stellen nog wel, dat als een en ander toch doorgaat, dat ze dan de naam van de nieuwe gemeente gewijzigd willen zien in Oerle, omdat deze plaats de oudste rechten heeft. Ook het burgerlijk armbestuur van Oerle, dat goed bij kas zit, moet zelfstandig blijven.

Wanneer de zaak weer in de respectieve raadsvergaderingen wordt behandeld, hebben er opvallende gedachtenveranderingen plaatsgevonden in de gemeenteraden van Zoelst en Derft. Waren deze beide raden aanvankelijk voorstanders van de vereniging, nu is men fel tegen de voorgestelde combinatie. De gemeenteraad van Zeelst verschuift zich ach-

ter het feit, dat men in het begin van het jaar nog niet goed op de hoogte was van de voor- en nadelen. Men laat zich ook leiden door de publieke opinie, die deels tot uiting is gekomen op de vergadering van de speciale commissie. Menig inwoner van Zoelst heeft al gezegd, dat "Zeelst gepakt en gezakt wordt verkocht". Eén van de raadsleden heeft zelfs een bliksemenqufte gehouden en daaruit bleek volgens hem, dat van de ondervraagden 90%, tegen vereniging is. Bovendien wordt er in de gemeente al gefluisterd, dat de burgemeesters alleen voorstanders zijn vanwege het wachtgeld, dat ze zullen krijgen. De burgemeester van Zeelst ontkent dit echter ten stelligste. Hij zijn benoeming in december 1919 wist hij van de plannen nog niets af.

De raad verwacht echter wel, dat een en ander toch wel zijn beslag zal krijgen, ondanks de oppositie en als dit zal gebeuren, dan willen de leden wel de naam Zeelst gehandhaafd zien. Het lid Govers wil zelfs de naam Zeelsthoven voor de nieuwe gemeente. De zijns inziens twee voor- en naaste gemeenten in de combinatie worden dan genoemd'.

De raad heeft ook de gemeenteraad van Oerle helemaal omgeslagen. De raadsleden vinden, dat in de vergadering van de speciale commissie de mening van de bevolking goed is weergegeven. Samenvoeging zou alleen maar twist en tweedracht met zich meebrengen. Onder de inwoners van Oerle wordt zelfs gezegd, dat het er wel op lijkt dat de inwoners van de beide andere gemeenten hen als minderwaardig beschouwen. Deze gedachtengang is hen uiteraard ingegeven doordat gebleken is, dat men Oerle liever niet in de combinatie zag. De raadsleden zijn bovendien van mening, dat allerlei voorzieningen, zoals elektrisch licht e.d.,

Oerle voorbij zullen gaan door de grote afstand met de andere dorpen.

Een belangrijk punt vindt men ook de voorgestelde samenvoeging van de plaatselijke armbesturen. Het lid Cattenstaart vindt zelfs, dat er daardoor onrecht wordt aangedaan aan hun voorvaders. Hij hebben altijd gul aan het armbestuur gegeven, zodat deze instelling nu goed bij kas zit. Hij zouden dit echter nooit hebben gedaan als ze hadden geweten, dat hun geld ook ten goede zou komen aan de inwoners van Zeelst en Veldhoven.

De raad vraagt zich ten slotte af of de mening nog iets aan de besluitvorming zal veranderen. De voorzitter antwoordt hierop, dat er zeker met hun adviezen rekening gehouden zal worden, maar hij kan niet zeggen of het van invloed zal zijn op de besluitvorming. Het lid Cattenstaart vindt, dat de raad dan wel "naar huis kan gaan; Den Haag doet toch wat het wil".

De gemeenteraad verklaart zich vervolgens unaniem tegen het wetsvoorstel'.

In de gemeenteraad van Veldhoven-Meerveldhoven blijven de meningen verdeeld. De meerderheid (4 tegen 3) blijft voorstander van de samenvoeging'

Hierbij dient nog opgemerkt te worden, dat de raadsvergaderingen van de drie gemeenten direct na de vergaderingen van de speciale commissies plaatsvonden.

Wanneer burgemeester van Vroonhoven ter ore is gekomen wat er in de commissies en gemeenteraden in Zeelst en Oerle is gezegd, schrijft

hij aan het College van Gedeputeerde Staten, (hit er enige inwoners van de beide gemeenten actie beginnen te voeren tegen de voorgenomen vereniging. Dit komt uiteraard de verstandhouding tussen de serieenten niet ten goede. Volgens hem is er echter nog niet één wezenlijk bezwaar naar voren gebracht tegen de voorgenomen vereniging. De gemeenten, die eigenlijk het meeste haat bij de vereniging hebben, Zeelst en Oerle, bedenken nu volgens hem allerlei onzinnigheden om hun ongenoegen te tonen. Ze stellen eisen ten aanzien van de plaats van het raadhuis, de naam van de nieuwe gemeente e.d., maar dit zijn slechts bijkomstigheden en gaan langs de eigenlijke kern van de zaak heen. Hij dringt er dan ook nogmaals op aan om de afhandeling van het wetsvoorstel zo snel mogelijk te doen plaatsvinden. De wet zal zeker tot ieders tevredenheid werken, ook tot tevredenheid van die enkele "conservatieve en kortzichtige" inwoners van Zeelst en Oerle''.

Nu de gemeenteraden en de speciale commissies hun definitieve standpunt hebben bepaald, kunnen deze met de verslagen van de vergaderingen aan het College van Gedeputeerde Staten worden aangeboden. Daarmee hebben de gemeenten dan aan de wettelijke vernichtingen voldaan. Het College van Gedeputeerde Staten brengt dan vervolgens advies uit aan de minister van Binnenlandse Zaken.

De minister van Binnenlandse Zaken, di. Ruys de Beerenbrouck, biedt het wetsontwerp op 21 februari 1921 aan de Tweede Kamer aan''. In vergelijking met het eerste ontwerp van Gedeputeerde Staten zijn er enkele wijzigingen aangebracht. Voor het merendeel betreffen het zaken van juridische aard en worden er geen wezenlijke veranderingen aangebracht, behalve in de naam. Gedeputeerde Staten hadden voorgesteld de nieuwe gemeente de naam Veldhoven te geven, maar de minister heeft dit gewijzigd in Zeelst-Veldhoven.

In Veldhoven-Meerveldhoven was men zeer verontwaardigd over dit voorstel. Daar besloot de raad een telegram naar de minister te sturen, met het verzoek dit te wijzigen in Veldhoven''. Mede naar aanleiding hiervan verandert de minister middels een Nota van toelichting de naam in Veldhoven-Zeelst-Oerle²¹.

Tijdens de algemene beraadslagingen in de Tweede Kamer over dit ontwerp wordt door de minister, naar aanleiding van opmerkingen van kamerleden, gezegd dat de bezwaren tegen de vereniging, naar voren gebracht door de respectieve gemeenteraden en speciale commissies, van geringe betekenis zijn. Het betreft alleen enige "lokale naijver" uit angst, dat de belangen minder goed gediend zullen worden. Met het College van Gedeputeerde Staten is de minister echter van mening, dat het algemeen belang voorop moet staan. De bezwaren zullen mettertijd wel verdwijnen. Enkele kamerleden vragen zich nog af, of de nieuwe gemeente wel genoeg draagkracht zal hebben en of het doel niet beter bereikt zal worden als ook (taalre en Aalst in de combinatie worden opgenomen. Gedeputeerde Staten achten dit volgens de minister ongewenst. De rivier de hommel vormt een natuurlijke afscheiding tussen Waalre en de "groep Veldhoven". Waalre en Aalst zullen zich wegens de ligging aan de spoorlijn Eindhoven-Neerpeelt vermoedelijk wel tot een krachtig aaneengesloten geheel ontwikkelen, aldus de minister'.

Tot zover de algemene beraadslagingen. Het wetsontwerp wordt vervolgens door een commissie van rapporteurs bestudeerd. Bij monde van haar voorzitter, de heer Aaij Veer, brengt zij verslag uit over het ontwerp. Er bestaat volgens de commissie weinig bezwaar tegen de inhoud van het wetsontwerp, maar wel tegen de naam van de nieuwe gemeente. Veldhoven-Zeelst-Oerle is volgens hem veel te lang. Bij amendement stelt de commissie dan ook voor om de in eerste instantie door het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant voorgestelde naam Veldhoven aan de nieuwe gemeente te geven¹.

Tijdens de artikelsgewijze behandeling van het wetsontwerp door de Tweede Kamer maakt het kamerlid Meekers: Ach sterk voor de naam Veldhoven-Zeelst-Oerle. Hij vindt, dat er wel belang gehecht moet worden aan het verlangen van de inwoners om de naam van hun dorp in de naam van de nieuwe gemeente terug, te zien. liet is voor hen toch al een "pijnlijke aangelegenheid" om hun dorp in een nieuwe gemeente te zien opgaan. Bovendien zijn er wel meer gemeenten met dergelijke lange namen in Noord-Brabant, zoals Hoogt en Lage Mierde en Hutsel; Hoogeloon, Hapert en Gastoren en Pussen, Minister en Mitilkerk²⁴.

Het kamerlid Beuner probeert in een lang betoog duidelijk te maken, dat het voorstel van de commissie van rapporteurs gesteund moet worden. Het is voor vereenvoudiging van plaatsnamen. In de praktijk zal de nieuwe gemeente toch aangeduid worden met "Veldhoven e.a.". De minister heeft zich enkel laten verleiden om de door Gedeputeerde Staten voorgestelde naam te veranderen onder druk van enkele plaatselijke actievoerders en door een telegram van de gemeenteraad van Veldhoven-Meerveldhoven².

Nadat nu enkele kamerleden het woord hebben gevoerd over dit punt, wordt het amendement in stemming gebracht. Met grote meerderheid wordt besloten om de gemeente de naam Veldhoven te geven²⁶.

Na een uitvoerige bespreking over de wachtgeldregeling (waaraan nog een artikel wordt toegevoegd) wordt het wetsontwerp vervolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

In de Eerste Kamer wordt er over het wetsontwerp niet meer gedebatteerd. Na liet onderzoek door de kamercommissie wordt het zonder meer aangenomen.

Op 29 april 1921 wordt de wet tot vereeniging van de gemeenten Veldhoven en Meerveldhoven, Zeelst en Oerle gepubliceerd in het Staatsblad (1921 no. 19.11 en met ingang van 1 mei is de "vereeniging" tot stand gekomen.

Tijdens de respectieve raadsvergaderingen komt de kwestie van de vereeniging niet meer op de agenda voor. Het lijkt er op, dat men berust in wat er in Den Haag beslist zou worden.

In de afseheidsvergaderingen van de raden van de drie (voormalige; gemeenten spreken de burgemeesters hun dankbaarheid uit voor de Prettige samenwerking en hopen op het beste voor de toekomst van Groot-Veldhoven.

13IJIAGE

Veldhoven-Mcerveldhoven

Aantal inwoners (per 1-1-1920): 2501

Burgemeester: C. van Vroonhoven

Secretaris: J. van de Meeren

Gemeenteraad (per 51-12-1920): J. Bazelmans
1\ Bazelmans
A. Coppelmans
F. van Dommelen
J. Eisen
J. van Lippen
M^r. C. van Sambeck

Zoelst

Aantal inwoners (per 1-1-1920): 1558

Burgemeester: J.J. Mntermans

Secretaris: A.G.R. Kappers

Gemeenteraad (per 31-12-1920): H. Bazelmans
J. Bazelmans
.1.H.Govers
P. van Keulen
P. van den Oetelaar
J. Roozon
A. Schutjes

Oerle

Aantal inwoners (per 1-1-1920): 685

Burgemeester: A.J. van Hooff

Secretaris: A.J. van Hooff

Gemeenteraad (per 31-12-1920): W.G. de Bont
P. Cattenstaart
P.J. Lathouwers
A. van de Oetelaar
C. van den Oever
P.J. Schipncrs
D. van de Wildenberg

Veldhoven

(situatie per 4 juli 1921)

Burgemeester: A.J. van Hooff

Secretaris: J. van de Meeren (m.i.v. 3 september: C. Westelaken)

Gemeenteraad: J. Bazelmans
W.G. de Bont
J.H. Covers (wethouder)
.J. P. van Hapert
P. van Keulen
F.G. Klaassen

H.W. Platteel

J. Roezen

M^r. C. van Sambeek (wethouder)

P.J. Schippers

J.H. Smots

NOM :

- I. Administratief Archief Veldhoven (1517-1921) (hierna to noemen A.A.Ve.), inv. nr. 25
- A.A.Ve., inv. nr. 3058
3. A.A.Ve., inv. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meerveldhoven d.d. 21-1-1920
1. A.A.Ve., inv. nr. 1623. Vergadering gemeenteraad Zeelst d.d. 31-1-19¹⁰
- A.A.Ve., inc. nr. 22. Vergadering gemeenteraad Oerle, d.d. 10-1-1920
6. A.A.Ve., inv. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meerveldhoven d.d. 3-3 en 51-3-1920
- A.A.Ve., inv. nr. 3038
8. A.A.Ve., inc. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meerveldhoven d.d. 19--19¹⁰
9. A.A.Ve., inv. nr. 25
- IP. A.A.Ve., inc. nr. 3038
11. A.A.Ve., inv. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meerveldhoven d.d. 11-8-1920
12. A.A.Ve., inv. nr. 3038
13. A.A.Ve., inv. nr. 25
1. A.A.Ve., inv. nr. 22. Vergadering gemeenteraad Oerle d.d. 16-9-1920
- I. A.A.Ve., inv. nr. 1623. Vergadering gemeenteraad :wist d.d. 11-9-1921)
- In. A.A.Ve., inv. nr. . Vergadering gemeenteraad Oerle d.d. 11-10-1920
17. A.A.Ve., inv. nr. 2822. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meerveldhoven d.d. 11-8-192(1
18. A.A.Ve., inv. nr. 5038
19. Bijlagen Tweede Kamer 1920-1921, nr. 419: 1-8
20. A.A.Vc., 1921-1945, voorlopig inv. nr. 6. Vergadering gemeenteraad Veldhoven-Meerveldhoven d.d. 7-5-1921
21. Als 19
- Als 19
23. Handelingen Tweede Kamer, 1920-1921, blz.. 1881
74. Idem
Idem, hl.: 2052
26. Idem, blz. 2053
Handelingen Eerste Kamer, 1920-1921

IV. HISTORISCHE GEGEVENS OVER DE SINT-LAMEERTUS-PAROCHIE OE MARIA-KAPEL TE MEEPELDHOVEN

door A. van Run

(vervolg)

DE BOUW VAN DE NIEUWE PASTORIE

Tot opvolger van pastoor Van Schendel werd met ingang van 20-1-1899 benoemd Jacobus Pompen. Hij is slechts 31 jaar pastoor te Meerveldhoven geweest (1899 - 1902). Op 6-6-1902 werd hij tot vicaris generaal van het bisdom Den Bosch benoemd. Ondanks zijn korte verblijf in Meerveidhoven heeft ook pastoor Pompen zijn stenen aandenken in Meerveldhoven achtergelaten en wel een nieuwe (de huidige) pastorie. De eerste vermelding hierover is te vinden in de aantekeningen van de vergaderingen van het kerkbestuur van 25-10-1901. Er deed zich hierbij de moeilijkheid voor, dat men met de bouwplaats, die men op het oog had, de tuin naast de kerk, in strijd kwam met artikel 10 van de Begrafeniswet van 1809, die het oprichten van een woonhuis binnen een bepaalde afstand van een begraafplaats verbood (men dronk toen nog pompwater). Het kerkbestuur diende in december 1901 hij (de)deputeerde Staten van Noord-Brabant een verzoekschrift in om hiervan vrijstelling te verkrijgen, aanvoerende, dat de laatste 9 meter van de te bouwen pastorie slechts een aanbouw was, bestemd om nis bergplaats te dienen, en dat door de slechte toestand van de oude pastorie (die pas 43 jaar oud was:) de bouw van een nieuwe meer gewenst was, waarvoor men als bouwplaats geen andere keus had, dan de tuin naast de kerk. De pastorie is er gekomen, maar wie de ontwerper en uitvoerder van deze pastorie zijn geweest, is nergens aangetekend. Pastoor Pompen is aan de bouw begonnen, maar heeft er zelf geen plezier meer van gehad. In juni 1902 verliet hij Meerveldhoven en zijn opvolger betrok de nieuwe pastorie op 13-1-1902. De oude pastorie werd verhuurd. Er bestaat nog een foto, waarop de nieuwe pastorie nog in de steigers staat, afbeelding 8 (zie Campinia X, blz. 111). De foto moet gemaakt zijn in de nazomer van 1902. Alhoewel er veel mensen in hun beste plunje op staan, lijkt het toch geen zondag te zijn, want op de bouw zijn mensen bezig. De datum op de rand is daar geplaatst door degene, die de Ansichtkaart heeft verstuurd. Twee foto's, die genomen zijn na de bouw van de nieuwe pastorie in 1903 en vóór de verbouwing van de kerk in 1911, ziet men in afbeelding 9 en afbeelding 10 (zie Campinia X, blz. 110 en 15(1)). Een ander werk, dat onder pastoor Pompen wel gereed kwam, was de polychromering van de kerk, waarover we hiervoor al spraken. Verder liet pastoor Pompen geweest, die een aanvang heeft gemaakt met de bouw van de staties van de 'Smarten van Maria in het processiepark. Het kapelletje van de 3e statie werd als eerste geplaatst begin mei 1901, de 5e statie in de herfst van 1901, de 0e in oktober 1905, de 1c in 1900, de 1e en de 2e statie in 1007, het nestaltaar in 1912 en uiteindelijk de 7e statie in 1918. Al deze kapelletjes en het rustaltaar werden bekostigd uit giften. I: oals reeds werd vermeld was het ontwerp van de eerst geplaatste 3e statie van architect L. Hezenmans en waar-

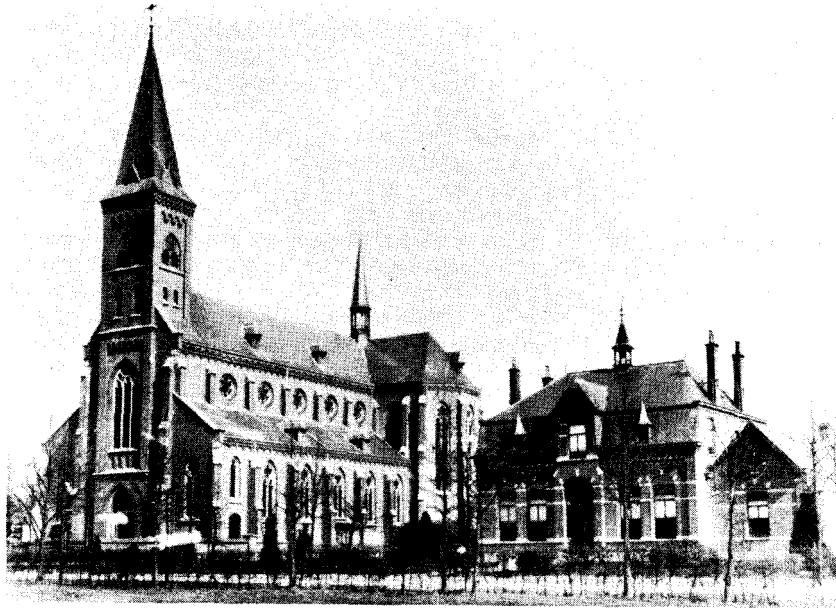
schijnlijk zijn alle volgende staties naar dit ontwerp uitgevoerd. Van deze 7 staties werden de 3e, de 3e en de (ie zeker uitgevoerd door de beeldhouwer J. Costers uit Stratum. Een van deze kapel letjes is te zien op afbeelding 12.

Pastoor Pompen heeft het steeds zonder kapelaan moeten doen. Na zijn benoeming tot vicaris werd hij opgevolgd door Augustinus Henricus Maria Goossens, tevoren kapelaan in de parochie 't Goirke in Tilburg. Hij was pastoor te Meerveldhoven tot zijn dood in 1915. Pastoor Goossens viel met zijn neus in de boter wat betreft zijn behuizing in Meerveldhoven. Hij zette het werk van zijn voorganger voort wat betreft het processiepark.

In 1909 werd het gouden jubileum van de heroprichting van de parochie feestelijk gevierd. De grote dag was vastgesteld op donderdag, 1 juli, de dag, waarop 500 jaar tevoren de benoeming van pastoor Slecuwen was ingegaan. [en uitgebreid verslag van wat er op die dag te Meerveldhoven was voorgevallen, stond op 3 juli in de Eindhovense Courant. Van deze krant zijn geen exemplaren meer bewaard gebleven, maar gelukkig heeft pastoor Goossens het gehele uitgebreide krantenbericht en de tekst van de feestpredikatie, die op die dag was gehouden door kapelaan Krimmel, overgeschreven in zijn memoriaal. In de feestpredikatie werd door kapelaan Verhake de reeds eerder genoemde geschiedenis van Anna Nooyen uit de doeken gedaan. De tekst van de preek is interessant vanwege het historisch overzicht, dat de predikant geeft, en vanwege de stijl. In zijn verslag over de feestelijkheden schrijft pastoor Goossens, dat op die dag de regen spelbreker was tijdens de processie met het Allerheiligste en met het Miraculeuze beeld. De Kapelstraat, die toen nog Kerklaan heette, was 's avonds voor de kerk en voor de pastorie verlicht met hopen; de regen had toen ongehouden neer te vallen. (In 19.00 uur 's avonds werd het feest besloten met een muzikale rondgang van de harmonie uit Zeelst. Rij gelegenheid van het jubileum had de parochiegemeenschap aan de kerk een tapijt voor het priesterkoor geschonken, dat geleverd werd door de firma Lebesque uit Eindhoven.

DE VERBOUWING VAN DE KERK IN 1911

De groei van de bevolking, die zich na 1880 in versterkte mate voerde (zie afbeelding 11) bracht het aantal parochianen in 1911 al op 180. Dit noodzaakte het kerkbestuur zich te bezinnen op de grootte van het kerkgebouw. In de vergadering van het kerkbestuur van 27-10-1910 wordt voor het eerst een verbouwing van de kerk ter sprake gebracht. (Pastoor Goossens zou zijn bouwwerk in Meerveldhoven achterlaten. Reeds op 7-11-1910 ontbood hij de heer L.J. Koeken, aannemer te Tilburg. Met hem werden de mogelijkheden tot vergroting van de kerk besproken, zodat dezelfde maand nog contact werd opgenomen met de architect d. Stuyt uit Amsterdam. Ondanks het feit, dat er van de kerk geen enkele tekening aanwezig was, zodat hij alles weer moest natekenen, leverde architect Stuyt in december reeds de begroting en de tekening van de verbouwing in. Vanwege de kosten durfde de bisschop echter niet zonder meer zijn toestemming te geven. Pastoor Goossens heeft toen

Afb. 11 kerk en pastorie, omstreeks 1915

Afb. 12 kerk gezien vanaf het processieveld, omstreeks 1915

2e kerstdag in heide kerkdiensten zijn Probleem aan de beminde gelovigen voorgelegd en aangekondigd, dat hij persoonlijk met een kerkmeester in de gehele parochie zalig nieuwjaar zou komen wensen, met een intekenlijst. Hij had hier wel succes mee, want op 23-1-1911 was er voor f 1.960,-- ingeschreven. Verder had de pastoor aan vrienden, kennissen en de pastoors in de verre omtrek een circulaire gestuurd, wat hein nog eens f 2.500,-- opleverde. Intussen was de architect met de aannemer een bouwsom van f 23.500,-- overeengekomen, aan welke inschrijving de bisschop, Mgr. van de Ven, zijn goedkeuring gaf.

pi) 13-1-1911 werd bij de gemeente veldhoven de bouwvergunning aangevraagd met overlegging van het bestek en de tekening, welke papieren nog in het archief van de gemeente aanwezig zijn, geregistreerd onder inventarisnr. 3885. 11e verbouwingsplannen bestonden hierin, dat het priesterkoor werd afgebroken (altaren en communiebank moesten dus tijdelijk verwijderd worden) en dat op de plaats daarvan een korte dwarsbeuk werd aangebouwd, terwijl het nieuwe priesterkoor zover naar achteren werd geplaatst, dat de ruimte tussen het oude priesterkoor en de oude pastorie geheel verdween.

Door architect Stuyt werd de heer Anton van der Made, uit Made, als opzichter aangesteld en het werk werd voor de heer Koeken uitgevoerd door de heer Aan van de Biggelaar uit Oss. Van deze vier personen heeft pastoor Goossens foto's bewaard in zijn memoriaal. het werk begon op 1-1-1911 en de pastoor heeft van dag tot dag aangetekend hoe het werk vorderde. De weergoden waren de bouwers goed gezind; het had alles bij elkaar nog geen half uur geregend tot het ogenblik, dat de raamopeningen weer dicht waren. Een opmerkelijke bijzonderheid bij de bouw was de toespraak, die de pastoor heeft gehouden tot de bouwlieden. Hierin bracht hij hen onder ogen, dat ze werkten aan de bouw van een Inshuis en dat ze daarom alle vloeken en vuile taal maar beter achterwege konden laten.

Op 15-1-1912 werd het werk opgeleverd. Hierna moesten nog wat resterende karweitjes gedaan worden, die werden uitgevoerd door de plaatselijke metselaar Hendricus van Beers. 11e gebrandschilderde ramen van het orale priesterkoor werden na restauratie door de heer Hiawinkel uit Swalmen weer in de verbouwde kerk geplaatst. Een deel van de materialen van het afgebroken oude priesterkoor is verwerkt in het rustaltaar, dat in 1912 op het processieveld werd opgericht naar een ontwerp van architect Stuyt. Bij gelegenheid van de verbouwing werden de kerk en de pastorie bovendien aangesloten op de elektrische installatie van de firma Van Nuenen.

zondag, 11 februari 1912, kon de verbouwde kerk officieel weer in gebruik worden genomen met een plechtige H. Mis met uitstelling van het Allerheiligste. vanwege de toen heersende felle koude hield pastoor Goossens zijn preek maar kort, doch ondanks deze koude werd er 's middags een plechtig lof met processie gehouden.

Hoe het aanzien van de kerk werd veranderd door de verbouwing tonen de afbeeldingen 11 en 12 in vergelijking met de afbeeldingen 9 en 10 (zie Campinia X, blz. 146 en 150). Afbeelding 13 is een luchtfoto, genomen in 1923. Men herkent hierop de oude pastorie, de nieuwe pastorie, de boomgaard achter de kerk en het processiepark achter de boomgaard. Tegenover de kerk stond toen nog de boerderij van Baselmans.

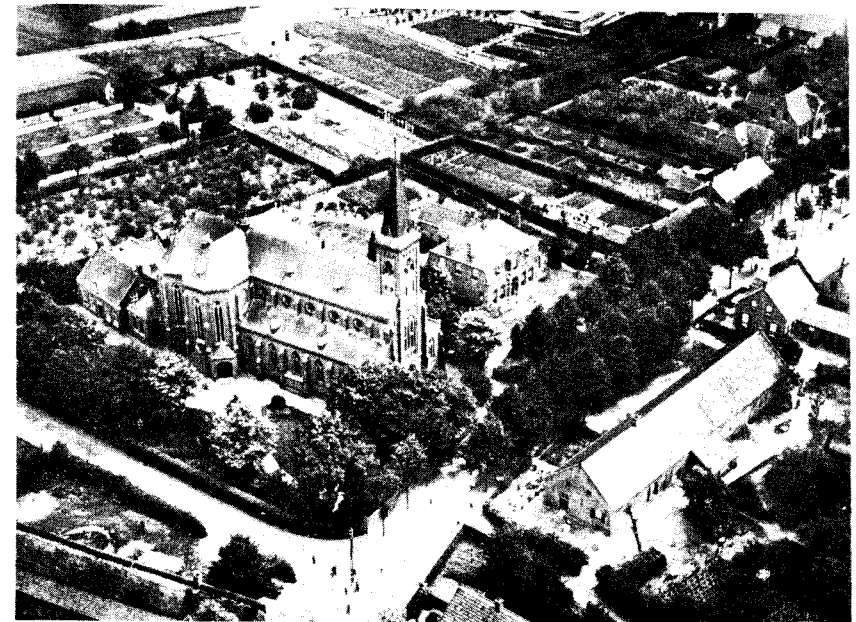
DE TIJD TUSSEN DE VERBOUWING VAN DE EERSTE KERK IN 1911 EN DE SLOOP ERVAN IN 1952

In de meimaand van het jaar 1913 waren er problemen gerezen met de klokken, die zo'n kwalijk geluid voortbrachten, dat iedereen er om moest lachen, aldus pastoor Goossens. De oorzaak bleek te zijn de constructie van de tuimelas. In oktober werd de firma Fritzeil uit Aarle Rixtel ontboden voor de nodige reparaties. De firma deelde echter mede, dat ze de zaak niet tot ieders tevredenheid: "u kunnen veranderen. De klokken, die toen in de toren hingen, wogen 155, 0 en 15 kilo en waren dus weer andere exemplaren als die, welke in 1810 in de kapel waren aangebracht. Het kerkbestuur gaf toen de firma Fritzen opdracht tot levering van 5 nieuwe klokken van 17⁷, 2(2 en 1-s kilo tegen de prijs van f 1,45 per kilo, terwijl de firma de twee grootste van de oude klokken en het klokje uit het torentje om de nastorie zou terugnemen voor f 1,-- per kilo, en de derde klok uit de toren zou overbrengen naar het torentje op de pastorie. De nieuwe klokken werden geleverd en geplaatst in februari 1914, juist op tijd voor de viering van het 050-jarig jubileum van de vinding van het Miraculeuze beeld, welk feit men dus dateerde in 1261. Van de in 1914 aangeschafte klokken is nog een foto aanwezig in het parochiearchief.

In juni 1911 deed zich met de klokken nog een 'oecumenisch' incident voor. De veidhovense rijksveldwachter Huizing, een protestant, woonachtig onder de parochie Meerveldhoven, was overleden en de predikant en de familie van de overledene hadden pastoor Goossens gevraagd om de klokken te luiden bij de begrafenis. Volgens een vroegere overeenkomst met het gemeentebestuur moest de parochie veldhoven in zulke gevallen luiden, doch dat werd daar nu Oweigerd. Pastoor Goossens kon op het verzoek niet ingaan zonder de toestemming van 'hogerhand'. Per kerende post ontving de pastoor van de bisschop de mededeling, dat niet kon worden toegestaan, dat hij de begrafenis van een andersdenkende de klokken van Meerveldhoven werden geluid. In sommige zaken hebben we tegenwoordig toch wel vorderingen gemaakt vergeleken met "die goeie oude tijd".

Tijdens het pastoraat van pastoor Goossens vestigde zich als arts te Meerveldhoven de heer F.H.M. Raymakers. Hij was in 190h benoerd tot gemeentearts (zie Veldhoven, inventarisnr. 3098). Dokter Raymakers bewoonde tijdelijk de oude pastorie. Voor hem werd door de heer Adr. Castelijns een fraai huis gebouwd, tegenwoordig Provincialeweg 1. Op h-h-1911 werd Pieter van der Meeren, zoon van Henricus van der Moeren en Anthonetta Bucas, tot priester gewijd. Op 11-h-1911 droeg hij in de kerk van Meerveldhoven zijn Plechtige H. Mis on, daarbij geassisteerd door de gebroeders Franciscus en Gerrit haselmans, zoons van het echtpaar Baselmans-Habraken uit Celst. Een tweede zoon van Henricus van der Moeren, Godefridus, werd op h-1-1921 tot priester gewijd. Hij deed zijn Plechtige H. Mis te Meerveldhoven op 1-1-1921, daarbij geassisteerd door o.a. zijn broer.

Toen pastoor Goossens op 19-1-1915 overleed, werd hij opgevolgd door Leonardus Everardus Verhoysen, geboren te Smeren op 30-8-1870, tevooren kapelaan te Eindhoven en rector van huize Voorburg te Vught. Pas-

Afh. 13 Luchtfoto, genomen in 1923

toor Verhoysen werd benoemd met ingang van 2-8-1915. Over zijn pastoraat is weinig opgeschreven. Hij richtte in de parochie een Armenfonds op (11-1-192(I), dat op 18-12-1931 door de gemeente veldhoven werd geplaatst op de lijst van in de gemeente gevestigde instellingen van heldadigheid, als bedoeld in artikel 3 van de toen geldende Armenwet. Pastoor Verhoysen richtte ook de kleuterschool (bewaarschool) op, die op 15-9-1919 van start ging onder leiding van mej. Nelly de Vries. Pastoor Verhoysen overleed op 28-h-1922. Zijn opvolger schreef over hem in het memoriaal: "infirma valitudine non potuit praestare, quod tel let", "door een zwakke gezondheid kon hij niet tot stand brengen, gaat hij raag wilde".

De opvolger van pastoor Verhoysen, die met ingang van 10-h-1922 werd howeal, was Josephus Jacobus van Laarhoven, geboren te Hilvarenbeek op 3-3-1870. Hij begon al meteen met herstelwerkzaamheden aan de kerk en aan de oude pastorie. Ook de vergroting van het kerkhof, die ruldig werd vanwege de toenemende bevolking, werd al in 1922 door hem aangezhrngeld, doch kon nas zijn beslag krijgen in 1925. In dat jaar werd het perceel tussen het K:staande kerkhof en de Broekweg (zie afbeelding 13) voor f 828,-- aangekocht. De koop werd bevestigd door kerkmeester Jan Baselmans in de vergadering van het kerkbestuur van 10-8-1923. Echter pas op 2-9-1919; werd schriftelijk machtiging voor deze

aankoop bij het bisdom aangevraagd Ibisshonpelijk archief Den Bosch, map Meerveldhoven) en het kerkbestuur moet op 20-12-1925 voor de uitbreiding van het kerkhof nog een aanvraag, indienen bij de burgerlijke overheid. Uit de brief aan de bisschop valt echter op te maken, dat men met deze aankoop er vlot had moeten zijn "wijl in de naaste omgeving alles wordt weggekocht". Dus ook toen reeds.

Verder had pastoor Van Laarhoven meteen al te maken met een navordering door de decorateur Chr. van Houts uit Eindhoven, die de polychromie in het verbouwde deel van de kerk had uitgevoerd onder leiding van de heer Bochoholtz. Dit werk was in 1922 klaar gekomen, maar er was door allerlei wijzigingen in de oorspronkelijke opzet zoveel extra werk bijgekomen, dat de decorateur er geld op had toegelegd. Deze kwestie werd (weer met toestemming van de bisschop) in der minne geregeld. In mei 1925 was overigens de polychromie in het oude gedeelte van de kerk alweer aan restauratie toe, wat door dezelfde decorateur werd uitgevoerd. Zo bleef men aan het werk met de kerk.

In 1924 werd door het kerkbestuur besloten om de boerderij van Jan Baselmans, die tegenover de kerk lag, met de erachter liggende grond aan te kopen. Deze boerderij (zie afbeelding 13) werd in 1887 gebouwd als woonhuis voor de familie Baselmans in plaats van de boerderij, die in 1887 werd afgebroken om plaats te maken voor de kerk. Het goed werd reeds op 26-2-1924 verkocht, doch de aanvaarding werd vooralsnog uitgesteld. Deze aankoop werd verricht met het oog op een eventueel te vestigen kloostergemeenschap van zusters, die o.a. een nog or te richten lagere school voor meisjes en de reeds Functionerende kleuterschool zouden gaan 'bemannen'. Hiervoor moest echter eerst nog een religieuze orde worden gevonden, die deze taken op zich zou willen en kunnen nemen. De zusters Franciscanessen uit Veghel bleken hiertoe bereid; het was toen inmiddels alweer 1928 geworden. De bisschop gaf zijn fiat aan de vestiging van de zusters te Meerveldhoven op 20-3-1929, zodat op 17-7-1929 de grondoverdrachten konden plaatsvinden. De boerderij en de erachter liggende grond werden overgedragen aan de zusters van Veghel. liet huis, waar Jan Baselmans zelf in woonde naast de boerderij (thans Kapelstraat 15) met de grond tussen beide huizen werd overgedragen aan het kerkbestuur (de koop was reeds gesloten op 3-6-1929).

De bouw van het klooster, dat Mariaoord werd genoemd, was vlot verlopen, zodat reeds op 11-11-1930 Zr. Maria Aleida aan de bisschop kon melden, dat de zusters op het feest van Christus Koning hun nieuwe vestiging te Meerveldhoven hadden betrokken (bisschoppelijk archief Den Bosch, map Meerveldhoven). In de fotoarchieven van KIM Aerocarto, waaruit ook afbeelding 13 afkomstig is, bevindt zich ook nog een luchtfoto uit 1934, waarop kerk en klooster beide voorkomen.

Met de oprichting van de meisjesschool in 1950 was het lager onderwijs in Meerveldhoven compleet. Naast de kleuterschool, die in 1919 van start ging onder leiding van mej. Nelly de Vries, bestond er reeds vanaf 1911 een lagere jongensschool onder leiding van de heer Antonius de Natris. Over een jongensschool was het kerkbestuur reeds vóór 1900 met het gemeentebestuur tot een overeenkomst gekomen, die echter aanvankelijk op uitvoering moest wachten vanwege de toestand van de gemeentelijke Financien. In 1901 moest het gemeentebestuur nog eens aan

deze overeenkomst herinnerd worden, doch het duurde nog 10 jaar tot de realisering van de school, die in de eerste 20 jaar van haar bestaan de status van openbare lagere school heeft gehad. Das in het jaar 1930, toen ook de meisjesschool haar beslag kreeg, werd de verantwoordelijkheid voor de jongensschool aan het kerkbestuur van Meerveldhoven overgedragen. liet schoolhoofd, Antonius de Utris, besloot niet mee over te gaan en werd in zijn functie ongevolsl door zijn neef Adrianus van de Wildenberg.

Pastoor Van Laarhoven vierde op 1-0-1920 zijn zilveren priesterfeest. Ter gelegenheid hiervan ontving hij van zijn jxirochianen een aanzienlijk bedrag als bijdrage in de kosten van een orgel, dat het versleten harmonium zou gaan vervangen. Het orgel werd gebouwd en geplaatst door de firma Valckx, Verkouteren en Co. te Rotterdam en bezat 17 registers. Om het orgel te kunnen plaatsen had men wel het oksaal (zangerskoor) moeten uitbreiden. De muzikale mogelijkheden van de narchic werden in mei 1954 nog uitgereid, toen op initiatief van het schoolhoofd Adrianus van den Kildenberg de harmonie "Sub Umra Quercus" werd opgericht. De harmonie kreeg van het kerkbestuur de instrumenten van de kerkelijke fanfare in eigendom, op voorwaarde, dat de harmonie de kerkelijke feesten muzikaal zou opluisteren, waarbij dan speciaal gedacht werd aan de 1e zondag van de meimaand en de Kindshcidoptochten. De naam van de harmonie "Sub Umbra Quercus": "fnde schaduw van de hikeboom", werd later gemakshalve ingekort tot het bekende "Sub Ombras".

Op 11-1-1955 vierde pastoor Van Laarhoven zijn 12-jarig jubileum als pastoor van Meerveldhoven. Bij de laatste vergadering van het kerkbestuur in 1933 (23-12-1955) was hij niet aanwezig wegens ziekte. Pastoor Van Laarhoven overleed op 26-5-1936 in het St. Josephziekenhuis te Eindhoven.

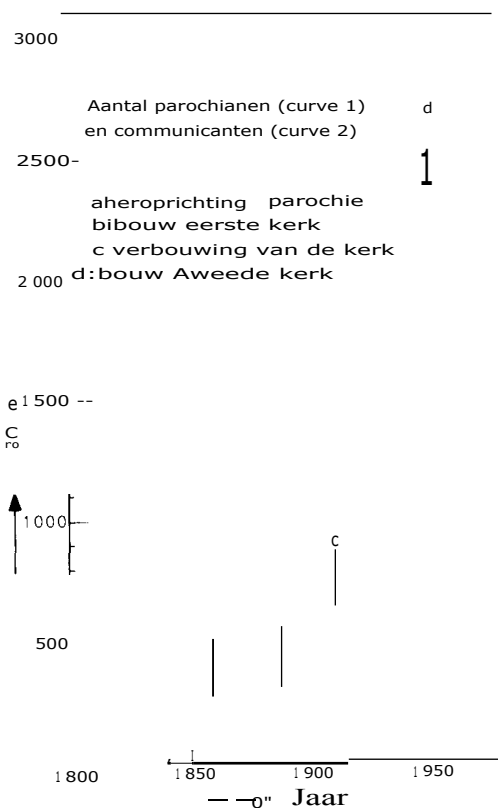
Hen bekende persoon in Meerveldhoven, waar hij tot zijn overlijden in 1118 lieert gewoond, was pater V. van Vetten, van de orde der Norbertijnen. Hij was een zoon van het Meerveldhovense echtpaar Arnoldus von Wetten en Wilhelmina Baselmans (een zuster van de kerkmeester Jan Baselmans). Na zijn pastoraat in Wetaskiwin, in de Provincie Alberta in Canada, vestigde pater Van Wetten zich op het eind der twintiger jaren in Meerveldhoven en ging, wonen in het huis Kartelstraat 21, dat sindsdien "het huis van pater Van (Vetten)" heette. Bij gelegenheid van

Lin gouden priesterfeest op 8-4-1940 werd een wegwijk genlaatsl aan de Provincialeweg naast liet pand nr. 70. In 197⁷ verhuisde het kruis naar de overtoede van de weg. Het was een ontwerp van de Amsterdamse kunstenaar Cephas Stauthamer. Toen pater Van Wetten in juni 1918 overleed, werd hij te Meerveldhoven begraven. In het huis bleek hij te hebben nagelaten aan en ten behoeve van het parochieel Armenfonds. In 1962 is het huis overgedragen aan de zusters, die het in 1960 al wilden afbreken, doch die daar toen van konden worden weerhouden. In 197⁷ is het dan toch gebeurd.

Toen pastoor Van Laarhoven in 1950 was overleden, werd hij met ingang van 12-6-1936 opgevolgd door Martinus van de Ven, geboren te Kintelre op 28-3-1893. Was onder pastoor Van Laarhoven de Meerveldhovense be-

volking verdubbeld, onder pastoor Van de Ven Jette (1871-1945) van de bevolking zich toei (zie afbeelding 111). In het hein ron Je dertiger jaren had zich in deze ontl'ikking een korte onderbrekin ' door-gedaan als gevolg ton de economische crisis; ook de oorlogsjaren 1910-1945 hielden de bevolkingsgroei even op, doch daarna bleef het inwoner-tal van Meerveldhoven gestaag oplopen.

De oorlogsjaren 1940-1915 zijn aan de kerk tam Meerveldhomi nagenoe ongemerkt voorbijgegaan, in tegenstelling tot zoveel andere kerken, die door abusievelijke treffers, een doelbewuste beschieting of deer vandalisme van de terugtrekkende Duitse troepen meer of minder ernstig werden beschadigd. Meerveldhoven raakte, zoals nagenoeg alle na-roehies, wel zijn klokken kwijt. Verder moest pastoor Van de Ven, wiens zilveren priesterfeest in 1942 werd gevierd, in september 1913 de pastorie met alles erin aan Duitse officieren afstaan. Hij moest zijn intrek nemen in de oude pastorie, die net twee maanden tevoren was opgeknapt en betrokken door de heer Geenen uit Eindhoven. Pastoor Van de Ven kon in mei 1945 weer terugkeren in de pastorie.

Afb. 14
De groei van de bevolking in Meerveldhoven.

DE BOUW VAN DE TWEDE KERK

Toen in 1950 de grootse uitbreidingsplannen van de gemeente Veldhoven ter tafel kwamen, drong zich voor het kerkbestuur de noodzaak op, om voor die sterke aanwas ook in de kerk plaats te maken, echter wel met de zorg, dat, na de stichting van een of meerdere nieuwe parochies in de nieuwhomijken, Meerveldhoven 7011 blijven zitten met een veel te grote kerk en dito lasten. Over deze kwestie werd in maart 1951 een verzoekschrift ka.zamiden aan burgemeester en wethouders van Veldhoven. Het grondgebied van de ontworpen nieuwe wijk d'fiker lag slechts voor een klein deel binnen de grenzen van de parochie Meerveldhoven, de rest binnen die van de St. Caeciliaparochie te Veldhoven. Het kerkbestuur van deze parochie stond in oktober 1951 haar aandeel in de nieuwe bijlk d'Ekker af aan de parochie van Meerveldhoven. Paar werd na overleg met het bisdom op IS-b-1951 besloten, dat aan architect Clement uit Eindhoven een voorlopige opdracht zou worden gegeven, om een plan nit te werken, waardoor de kerk tot ongeveer 1000 zitplaatsen zou worden uitgebreid. In de vergadering van het kerkbestuur van 21-1-1952 legde architect Clement een plan voor, om v6ór mei 1953 een nieuwe kerk te bouwen naast de bestaande kerk, de oude kerk vervolgens af te breken en op de plaats daarvan voor mei 1954 een nieuwe Mariakapel te bouwen. nit plan werd aanvaard en men besloot het werk te gunnen aan aannemer Van de Velden uit Eindhoven, die de bouwonderdracht on 31-1-1952 officieel kreeg toegewezen. OP verzoek van de aannemer besloot het kerkbestuur op 3-11-1952, om op kosten van de aannemer een noodkerk te bouwen op het processiepark. 11e aannemer zou daarmee sneller en efficiënter kunnen werken door de oude kerk in haar geheel ;d' te breken en de nieuwe kerk en de kapel in een keer af te bouwen. He funderingen van de pilaren van het oude middenschip zijn gebruikt om er de muur en de pilaren op te bouwen, die in de nieuwe kerk de Mariakapel begrenzen, zodat men aan de hand van de breedte van dit deel van de nieuwe kerk zich een beeld kan vormen van de afmetingen van de oude kerk. Bij de sloop van de oude kerk werd nog de put gevonden, die v6ór 1887 dienst had gedaan bij de boerderij kan Mriaan Baselmans. Deze put werd volgestort met beton en dient nu mede tot fundering van de toren van de huidige kerk. Hoe jammer men het ook kan vinden, dat in 1952 de oude kerk geheel is afgebroken, een aanbouwen van nieuw ruimte aan de linkerzijde van het oude middenschip, zoals aanvankelijk werd overwogen, zou van het oorspronkelijke Fraaie bouwwrk van architect Hezenmans, dat door de verbouwing in 1911 er in esthetisch opzicht ook niet. on vooruit was gegaan, niet veel meer overgelaten hebben. Het resultaat van de nieuwbouw is weergegeven op de afbeeldingen IS en 10, die in de volgende aflevering zullen worden opgenomen. De nieuw kerk werd on 4-10-1955 door bischop Mgr.)hitsaerts geconsacreerd.

We willen hier het verhaal over de parochie van St. Tambertus te Meerveldhoven afsluiten. Toen kapelaan Verbakel in 1909 in lijn feestpredikatie ter gelegenheid van het gouden feest van de heroprichting van de parochie zei, dat de oude kapel van weleer in 1855 was vervangen door "een tempel, die hecht en soliede eeuwen kan trotseren", kon

V. HET GEMEENTEWAPEN VAN BEST, ofwel: DE AANHOUDER WINT

door P.A. Gondrie, gemeentesecretaris van Best

Vóór 1810 behoorde de geboorteplaats van St.-Odulphus tot de Heerlijkheid Oirschot-best.

Het was Koning Willem I, die hij besluit van 17 augustus 1819 de dorpen Best en Oirschot van elkaar afscheidde en "ieder derzelven tot een afzonderlijke Gemeente" verklaarde.

Je burgemeester van Oirschot Jean Theodor Steijvers werd voorlopig belast met het bestuur van beide gemeenten, totdat er in 1821 een nieuw regeling voor de gemeentebesturen ten plattelande tot stand zou zijn gekomen.

In dat jaar kreeg de gemeente Best een eigen schout (burgemeester), een gemeentesecretaris en vier raadsleden.

Enige tijd daarvoor was bij Koninklijk Besluit van 24 december 1811 bepaald, dat "alle dorpen welke tot nog toe geen wapen hebben gevoerd, maar hetzelfde voortaan wenschen te voeren, hunne consideratiën omtrent de zamenstelling van hun wapen" aan de (Lieve) Raad zouden inzenden. Het doel hiervan was om op verzoek tot verlening en registratie door de Soevereine Vorst te geraken.

Of de vroede vaders van Best daaraan geen behoefte hadden of het te druk hadden met het gearreweerd tussen beide gemeenten over de verdeling van de eigendommen, feit is, dat in het archief van de Hoge Raad van Adel geen gegevens betreffende een destijds aan deze gemeente verleend wapen te vinden zijn.

Het is wel interessant hierbij te vermelden, dat een Koninklijk Besluit van 3 januari 1818 bepaalde, "dat de besturen van alle gemeenten, hoe sterk of hoe weinig ook bevolkt, die niet verkiezen een wapen te behouden of te verkrijgen, een cachet zullen kunnen gebruiken, houdende de woorden: Plaatselijk Bestuur van

...". Het gebruik van het gemeentezegel met de afbeelding van Odulphus hierop niet gebaseerd kunnen zijn geweest? Bij de oprichting der gemeente heeft men namelijk blijkens een brief van de burgemeester aan de gouverneur der provincie d.d. 51 december 1838, no. 918 "een wapen aangenomen, verbeeldende het te zijn St. Odulphus, patroon der parochiale kerk, alhier". 1107C afbeelding op het zegel, dat althans in 1858 bestond, was onder kleuren, niet op een schild geplaatst en dus in feite ook geen wapen.

Hoe het ook zij, het ontbreken van een door de Koning verleend wapen was lange tijd blijkbaar niet iets, dat als een gemis werd gevoeld, te meer niet, omdat de gemeente steeds ongestoord en onbetwist de afbeelding van St.-Odulphus als haar teken voerde.

In 1949 echter constateerde de toenmalige burgemeester Mr. G.F.J. Notennans, dat de gemeente geen wapen bezat en wendde zich tot de rijksarchivaris in 's-Hertogenbosch om medewerking tot het verkrijgen daarvan.

Deze was van oordeel, dat voor de vaststelling van een wapen de gemeente zich het best zou kunnen houden aan het zegel, dat reeds van de oprichting af en dus langer dan een eeuw gebruikt was, te meer daar "St.-Odulphus door de overlevering nauw aan Best verbonden is, die

hij niet vermoeden, dat de totale levensduur van die tenoel maar net 65 jaar zou zijn). Niet de kwaliteit van het bouwwerk bepaalde het einde, maar een ontwikkeling in de maatschappelijke situatie, waarvan men in 1909 nog geen flauw vermoeden had of kon hebben. De huidige kerk staat er heden, 113⁸, alweer 25 jaar. Paar nog, een lang leven toewensen is zeker op zijn plaats, hoe onzeker de vervulling van zulks wensen in de naaste toekomst ook zal zijn. In de 18^e jaar van haar bestaan is zij reeds getuige geweest van UCH-anthakking binnen de geloofsgemeenschappen, waardoor minder dan in kroegen' tijden het geval was, de materiële welstand en de uiterlijke' verschijningsvorm van het instituut, dat de kerk geworden wits, minder du trouwe naleving van de letter van de wet als bewijs van succes worden gewaardeerd, doch meer het welzijn van de mens, in het eeuwige jaai MI het tijdelijke, de innerlijke beleving naar de geest van de wet. Een ontwikkeling ook, die minder het van:elفسprekende en van :iin ouders geërfde lidmaatschap van de kerk en het maatschappelijke aail:ien daarvan waardeert, doch meer de bewuste persoonlijke keuze en verantwoordelijkheid en de ongeziene dienstbaarheid aan de gemec'nschan. iet dat deze kijk op de dingen een uitvinding van de: e tijd is, integendeel; :ij vormt mede de bron van waaruit en de bodem waarop een geloofsgemeenschap van oudsher kon leven en werken en leed. Ach steeds het sterkst gelden in tijden, dat het de geloofsgemeenschap in de wereld niet zo voor de wind leek te gaan, zoals voor de katholieke geloofsgemeenschap in Brabant in de jaren 1648 - 17⁵. Daarom is het kerkgebouw, ook in de huidige kerk van de St.-Lambertusparochie, niet zó belangrijk. In dit opzicht had vicaris van Alphen liet indertijd, in 1803, hij het rechte eind, toen hij schreef: "Onse religie kuil bevesten en heeft wezentlijk bestaan bijdo 3 eeuwen sonder kerkegebouwen, maar zij kan geen moment hesteen sonder de herders". En e.a. om dat laatste punt gaat het heden ten dage, de benroevin van de e-loofsgemeenschappen in onze tijd.

Als we echter alleen nog maar eens op de geschiedenis van de eigen parochie in de loop der eeuwen terugzien, dan erkent men ook daarin een goddelijk bestuur, dat echter ook toen zijn uitwerking, vond en in de toekomst ook vinden zal, niet zozeer in onbegrepen gebeurtenissen, doch meer in en door het handelen van tekortschietende mensen, wat : 'en veel groter wonder is dan alles, wat tot voor kort onder honderden werd verstaan. En dit is de basis van geloof en vertrouwen, waaron de geloofsgemeenschap van de St.-Lambertusparochie kan voort werken.

Veldhoven, mei 1H⁸.

N.B. 11e bijlagen :uilen in de volgende aflevering horden gepubliceerd (redactie).

verhaalt, dat hij aldaar geboren zou zijn."

De Hoge Raad van Adel dacht daar anders over en deelde desgevraagd mede, dat deze heilige niets met het "wanen" van de gemeente te maken had en daarin dan ook helemaal niet afgebeeld diende te worden. Verzocht werd de geschiedenis van de plaats, en wel voornamelijk de oudste historie daarvan, grondig te bestuderen, alvorens een voor de gemeente passend wapen samen te stellen. Daarbij zou in het bijzonder nagespoord moeten worden, welke Heren daar ter plaatse of in de naaste omgeving van oudsher de scepter hadden gevoerd. Als zodanig werden genoemd de oud-adellijke geslachten Van Deijnsen (14e eeuw) en Van Merode (16e eeuw).

De burgemeester vroeg vervolgens hij brief van 7 september 194) aan Mr. J.P.H.A. Smit, oud-rijksarchivaris in Noord-Brabant, hem nader te adviseren.

Deze deed dit op 10 januari 1050 in een zeer uitvoerig en gedocumenteerd schrijven. Hij stelde daarin onder meer, dat de vrijheid Oirschot, waarvan Best voorheen deel uitmaakte, van oudsher een gemeente was, waar een deel van het staatsgezag, niet door de hertog van Brabant, later door de Republiek der Verenigde Nederlanden, naar door een tusseninstantie werd uitgeoefend. Oirschot was indertijd een heerlijkheid, waarvan pro indiviso de ene helft aan de hertog, respectievelijk de republiek, en de andere helft aan een narticuliere familie toekwam. In 1798 is deze band, wat de publiekrechtelijke gevolgen betreft, verbroken en keerde Oirschot in de volle soevereiniteit der Bataafse Republiek terug.

De gemeente Oirschot voerde destijds een zegel met twee wapens, waarvan zij het ene, afkomstig van de oorspronkelijke hertogen van Brabant, als het hare beschouwde en had doen bevestigen. liet tweede wapen, dat der toenmalige halpheren ter andere zijde, kwam niet meer in het wapen der gemeente Oirschot voor. Terecht!

De heer Smit geloofde niet, dat de gemeente Best enige recht op dat wapen van Oirschot had, al maakte zij tot 1821 deel van die gemeente uit, en ook niet op enig bestanddeel van het vroegere zegel. Hij was overigens van mening, dat hij de samenstelling van een gemeentewapen niet alleen heraldisch, maar ook juridisch te werk gegaan moest worden, omdat het wapen ener gemeente een teken van haar wezen als rechtspersoon en van hare rechten is.

Een rechtens gefundeerd motief voor haar gemeentelijk teken - het beeld van Odulphus - tot wanen te verheffen, had de gemeente Best echter niet. "Tndien ik", schrijft de heer Smit, "op 'rond der historische waarde en betrekking tot Best moet oordelen, dat kies ik niet voor de vroegere heren, maar voor den tegenwoordiger patroon van Best, omdat diens beeld reeds meer dan ene eeuw een gemeentelijk teken is." Hij deelde dus de mening van zijn ambtsopvolger, in het \norgaandu reeds vermeld. Deze had inmiddels de burgemeester schriftelijk een uiteenzetting gegeven over de geschiedenis van wapen en zegel, waaruit de houding van de Hoge Raad van Adel kon worden verklaard en waarin tevens enige argumenten waren aangevoerd ten gunste van het onnemen van de afbeelding van de H. Odulphus in het gemeentewapen. Gezien de lezenswaardigheid hiervan, laat ik deze uiteenzetting in haar geheel volgen.

"Toen in de vroege Middeleeuwen het strijden met gesloten vizier zehel in liet veld als in het toernooi in zwang kwam, werd het noodzakelijk aan de wapenrusting, herkenningstekens aan te brengen. Men deed dit door hut schild met eenvoudige figuren te beschilderen en door het aanbrengen van een versiering op de helm. Wiet alleen de ridder

ook lijn familie en lijn gevolg voerden dezelfde tekens en zo ontstond het familiewapen, aangebracht op een schild.

Verder: rlfder tijd ontstond hij het dalend cultuurpeil en dientengevolge een veel geringer verspreiding van de schrijfkunst de behoefte aan een andere bekrachtiging van rechtshandelingen dan de handtekening en werd het zegel als zodanig in gebruik genomen. Micron werd reeds spoedig een afbeelding van de betrokken persoon aangebracht: vorsten zegelden met een troonzegel of een ruiterzegel, vorstinnen met een staande vrouwenfiguur of te paard zittend op de valkenjacht, bisschoppen en abten met deze figuren in vol ornaat, de laatste dikwijls met een hoek, de kloosterregel in de hand; geestelijke instellingen als kloosters en kapittels kozen hun heilige.

Met de groep van ruiterzegels ontwikkelt zich nu het zegel met het wapenschild, want laat men uit de voorstelling van de ruiter in volle wapenrusting man en paard weg, dan houdt men het kenmerkende, namelijk het schild en de helm Act helmtkens over. Deze ontwikkeling verspreidt zich zeer snel en gaat ook op de zegels van vrouwen over, eerst via een in de hand gehouden wapenschildje; ook niet-riddermatige personen, die in volgende eeuwen een zegel nodig hebben, stads- en dorpschepen bijvoorbeeld, nemen een wanen op een schild met helm en helmtkens aan. Iieestelijke personen en stichtingen echter voeren geen wanen, tenzij in het eerste geval hun familiewapen, doch blijven zegelen met de figuur, die hun amht of instelling verbeeldt.

Nu kwam het voor, dat arme of kleine corporaties, die aan een of andere acte hun goedkeuring moesten hechten en geen eigen zegel bezaten, er een leenden, zo een dorpsgemeenschap het zegel van de parochiekerk, of dat een burgerlijk bestuur het symbool van de kerkelijke gemeenschap in haar zegelstempel liet graveren, iets wat Best in 1821 ook nog heeft gedaan. Vroeger of later heeft men dan naar analogie van de zegels met familiewapens de heiligenfiguur op een schild geplaatst en zo tot. wapen gemaakt.

Int gebruik moet de Hoge Raad van Adel in de vorige eeuw zeer vaak hebben gesanctioneerd, gezien de talrijke gemeentewapens met heiligenfiguren, vooral in Noord-Brabant en Limburg, die u vinden kunt in het hurk over Gemeentewapen van D'Ahlaing van Giessenburg. Zelfs heeft deze instelling in 1881) het overnemen van de voorstelling van de H.Maagd Maria met kind op het zegelstempel van de voormalige abdij te Assen in het wapen van de provincie Drente goedgekeurd, ofschoon deze in klei-nigheden niet onbelangrijk van het oude landschapszegel afweek.

De landschan Drente voerde de voorstelling van de H. Maagd met kind in haar zegel, waarschijnlijk om hiermede haar onderhorigheid aan het kapittel van Sint Marie in Utrecht uit te drukken, een derde wijze, waarop heiligenfiguren in zegels konden worden opgenomen.

'tegenwoordig (1919/1950) schijnt de Hoge Raad van Adel zich op een veel strenger heraldisch standpunt te plaatsen en het overnemen van voorstellingen op zegelstempels van niet-heraldische aard op wapen-

schilden te verwerpen, zoals ook de gemeenten staalre en 'hijndel hebben ondervonden."

Mijnerzijds wil ik hierbij nog opmerken, dat dit standpunt niet berustte op een miskenning van heiligenfiguren of op profanatie daarvan. De Hoge Raad maakte enkel op heraldische gronden tegen deze wapenverheffing bezwaar.

Ook de rijksarchivaris is van mening, dat de middeleeuwse en latere heren van half-Oirschot voor Best thans volstrekt geen betekenis meer hebben en vindt het alleszins begrijpelijk, dat "daarentenen de Figuur van de H. Odulphus, die reeds dadelijk in dat iatir (1821) in het zegelstempel gegraveerd werd, wel zinrijk is en in het wapen verlangd wordt." Hij vond ook, dat de Hoge Raad van Adel zich er niet on kon beroepen, dat heiligenfiguren oudtijds niet in wapens voorkwamen, want dat was niet het geval. Speciaal Sint Joris en Sint Michael waren geliefd, doch ook anderen als Sint Andries en Sint Antonius kwamen voor. Hij gaf in overweging, dat de burgemeester zich nogmaals met de Hoge Raad van Adel in verbinding zou stellen en de wens van het gemeentebestuur om de afbeelding van de H. Odulphus in het grneentewapen op te nemen kenbaar zou maken.

Op korte termijn is hiervan echter niets gekomen. De standpunten lagen kennelijk te ver uiteen. Eerst in het begin van de 19-er jaren zou deze aangelegenheid opnieuw aan de orde worden gesteld. In pas in november 1980 zou aan de gemeente Best een wapen worden verleend, waarvan de beschrijving luidt "In keel de Heilige Odulphus van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee nareis". Hoe dit zo kwam, levert voldoende leesstof op voor een vervolg van deze bijdrage, die ik U gaarne toezeg.

(wordt vervolgd)

VI. EEN 'HISTORISCHE' ONTMOETING

2. DEKEN VAN OIRSCHOT OVERVALT KERK VAN BEST

door J. Lijten

In het kader van het bezoek van het gemeentebestuur van Best aan liet Feestvierende moeder-dorp Oirschot bood burgemeester De Leeuw aan zijn gastheer een foto tuin van de akte van lossing der halve heerlijkheid van In11, waarvan wij in het vorige nummer van Campinia een uitgave en vertaling verzorgden.

Ook burgemeester Sanders van Oirschot had voor zijn Bestse gasten een historische verrassing. Het was een foto van de akte van dagvaarding van de Oirschotse kapitteldeken en verscheidene vooraanstaande Oirschotse ingezetenen door de officiaal van Luik, om voor de kerkelijke rechtbank te verschijnen ter zake van een overval door hen gepleegd op de Sint-Odulphus-kerk te Best.

Om het gebeuren enigszins te kunnen begrijpen, is enige achtergrondinformatie wel nuttig. Zoals in de wereldlijke politiek waren ook in de kerkelijke politiek van de Middeleeuwen twee stromingen zichtbaar: centralisatie en decentralisatie. Het feodale stelsel, waarin de oorspronkelijke ambtenaren van de Frankische koningen werden betaald door belening met onroerende goederen (feodum), had tot gevolg, dat de zonen, die hun vader als innhtenaren opvolgden, deze leengoederen als een soort eigendom gingen beschouwen, dat ook erfelijk werd, zodat zij zich van ambtenaren ontwikkelden tot "heren", die steeds meer onafhankelijk werden van de centrale regering. Ook op kerkelijk gebied wilden zij zoveel mogelijk onafhankelijk zijn, waarom door hen vele eigenkerken gesticht werden, die de oorspronkelijke grote narochies deden afbrokkelen. Hiertegen rees verzet van de kant van de bisschoppen, die hun greep op deze eigenkerken trachtten te versterken, en van de kant van de oude tbrochies, die hun gebied zagen afbrokkelen en hun invloed en inkomen verminderen. Oirschot, met name het kapittel, had zich zoveel mogelijk verzet tegen deze aantasting van de kerk in gebied, maar deze natuurlijk niet kunnen tegenhouden. In de vijftiende eeuw was de vijand, de G brokkeling, echter binnen de poorten verschenen. Deze keer dreigde het gevaar niet van de kant van een of andere "heer", maar valt de inwoners van Best, narochianen van de kerk en onderdanen van de schepenbank van Oirschot.

In 1157 hadden de inwoners van Best een kapel gebouwd ter ere van Sint Odulphus op de plaats, waar volgens de oude overlevering zijn geboortehuis gestaan had. Rijstikte van 14 augustus 1457 richtten zij in die kapel een altaar op ter ere van de moeder Gods Maria en de heilige Odulphus en verlieten aan dat altaar benaalde inkomsten voor het onderhoud van de dienstdoende priester. Dit gebeurde met insteemling van het kapittel, zoals in de akte wordt vermeld, maar deze insteemling zal niet van harte gewrest zijn. Met hoeveel tegenstand in het kapittel in de akte van 20 augustus 1457 zijn goedkeuring gaf aan de oprichting van het rectoraat, blijkt wel uit de vele beperkende voorwaarden, die daaraan werden verbonden.

1. De deken heeft het patronaatsrecht, dit is het recht om de rector

- voor te dragen, en het kapittel het recht om hem te benoemen.
2. De rector staat onder toezicht van de deken en het kamittel.
 - i. Op feestdagen mag hij geen mis opdragen in de kerk, maar moet dan deelnemen aan de kerkelijke getijden in de Sint-Petrus-kerk.
 1. Op zondagen mag de rector alleen de mis opdragen van Allerheiligen tot en met de tweede zondag voor aswoensdag, als er in die tijd ten minste geen grote feestdagen om zondag vallen zoals van Maria en de apostelen, want dan moeten de mensen van Best naar de kerk in Oirschot komen.
 5. De rector moet wonen onder Straten aan de kant van Best, dus buiten het gebied van Best. (Ongeveer op gelijke afstand van de kerk van Best als van die van Oirschot)
 - h. Hij mag alleen in stervensgevaar de ziekencommunie brengen en biechtoren.
Van alles wat de rector krijgt bij gelegenheid van toediening van de sacramenten of ander zielzorgwerk, moet hij de helft afstaan aan de pastoor van Oirschot.
 8. De rector moet hij de aanvaarding van zijn functie de eed aangaan, dat hij zich aan al deze voorwaarden zal houden.
 9. De kapelmeesters, die alleen met instemming van de deken en het kapittel benoemd kunnen worden, moeten elk jaar rekening en verantwoording aan hen afleggen.
 10. Bij die gelegenheid moeten zij elk jaar de eed van trouw aan de deken en het kapittel hernieuwen.
 11. Bij die gelegenheid moeten zij ook elk jaar aan de deken een rijns gulden betalen als teken, dat de moederkerk zeggingsmacht heeft over de kapel.
 12. De inwoners van Best moeten zelf opkomen voor alle kosten van de kerk en van de koster.
 13. Daarnaast moeten zij hun deel bijdragen aan alle kosten van nieuwbouw en onderhoud aan de moederkerk zoals voorheen.

De mensen van Best werden dus stevig in de tang genomen, wat het kapittel nog eens onderstreepte door op te merken, dat Best zonder hun toestemming niets kon doen. Om zijn autoriteit nog meer te benadrukken gebruikte het kapittel, dat zich na 12(18 steeds "het kapittel van de kerk van Sint Petrus" genoemd had, nu voor het eerst en in het vervolg steeds de benaming "het kapittel van de collegiale kerk van Sint Petrus".

Het kapittel was met dit alles nog niet tevreden, maar bleef trachten met de uitvoering van zijn eigen besluit. Het kon dit, omdat het zelf de voordracht en de benoeming van de rector in handen had. liet is te begrijpen dat dit de Bestse mensen mateloos irritateert heeft. Wel nam het kapittel in zijn statuten van 11² onder nummer 22 om, dat men zich aan de stichtingsakte moest houden', maar daar is in feite niets van gekomen. liet is dan ook niet verwonderlijk, dat de mensen van Best na (O) jaar ten einde raad naar de bisschop stapten, die hij akte van 1(1 juni 119 het rectoraat wettelijk onrichtte en Goderidus van Eindhoven tot rector benoemde." De Oirschotse reactie liet niet lang op zich wachten en was verschrikkelijk onbesuisd. De bedoeling van de overval was wel, om de kerkelijke diensten in Best onmogelijk te maken. Bij de Bestse privileges, die werden verduisterd, zal wel on

de eerste plaats de bisschoppelijke oprichtingsakte bedoeld zijn. De hier gepubliceerde oorkonde is het enige document, dat uil over dit gebeuren hebben. Het verhaal, zoals men het in het originele Latijn of in de vertaling kan lezen, behoeft verder weinig commentaar. Het is duidelijk, dat de Oirschotse heethoofden niet hadden nagedacht, anders hadden zij kunnen voorzien, dat de onderneming op deze vernederende wijze zou aflopen.

Later hebben zij nog een naging gedaan, om langs juridische weg het Bestse rectoraat om zeen te helpen, maar in het proces, dat eindigde met de bisschoppelijke uitspraak van 13 november 150⁷, hadden zij geen schijn van kans.' Vermoedelijk ten bewijze van de thans bestaande verzoening waren hij de plechtigheid in Oirschot de pastoors der beide betrokken kerken aanwezig.

Misschien is het interessant, nog enige personalia na te trekken van de met name genoemde heethoofden.

Willem Aerts uit Leende vinden we vermeld als deken van 1484 tot 1500.⁶

Henrick van Esch wordt vermeld als priester in de lijst der kanunniken in 1489.⁷ Waarschijnlijk is hij dezelfde, die kort na 1500 vermeld staat als rentmeester van het kapittel' en die in 1480 benoemd was tot rector van het toen opgerichte beneficium van Sint Eligius, Crispinus en Crispinianus.'

Wat zijn zoon Jacob betreft, die ten tijde van deze gebeurtenissen ten huize van de deken woonde en waarschijnlijk nog in opleiding heb ik geen verdere aanknopingspunten kunnen vinden.

Willem van Petershem komt nog voor als kanunnik in een ongedateerd stuk uit de vijftiende eeuw."

Johannes Natalis is waarschijnlijk degene, die als Johannes Robillard, priester en kanunnik voorkomt in 1498 en 1503." Hij zal een zoon geweest zijn van Natalis Rohillard, die als kanunnik genoemd wordt tot 1489."

Daniel van der Meyen is niet met zekerheid thuis te brengen. Hij kan een van de twee kleinzonen en naamgenoten zijn geweest van Daniel van der Ameyden, die in 1491 op zijn sterfbed het beneficium van het Sint-Barbara-altaar stichtte'', ofwel een oomzegger van hem, een zoon van zijn jongste broer, Thomas junior."

Adriaen Voss is waarschijnlijk degene, die in ons genoemd wordt als schout van Oirschot en afgevaardigde van Kempenland te Brussel en in 1522 als schepen van Oirschot.' Met Jacob Henricks van Esch hoorden deze twee tot de vooraanstaande families van Oirschot. Alle drie zijn nog jong geweest en het zou niet verwonderlijk zijn, als zij leerlingen waren van de hoogste afdeling der Latijnse school.

Poe deze oorkonde terecht is gekomen in het archief van de Heusdense abdij, is niet duidelijk. Misschien is een der kloosterlingen betrokken geweest hij de kerkelijke rechtbank. Blijkens de dorsale aantekening, vermeld bij het regest, heeft de archivaris van de abdij er indertijd ook niet goed raad mee geweten.' H. van Bavel, archivaris van de abdij van (leeswijk, die met grote eruditie en toewijding het monnikenwerk van de inventarisatie tot stand gebracht heeft, deelde de akte in bij de betrekkingen met kerkelijke overheden.

In de tekst van de oorkonde waren enkele woorden niet met zekerheid te ontcijferen. Aan het geheel van de strekking doen de hiaten echter geen afbreuk. Mj de vertaling is uitgegaan van de drie regels, die in het vorige nummer gesteld zijn. In het gedeelte echter, waar allerlei wetsbepalingen worden aangehaald, is de tekst wat ingekort, om al te veel herhalingen te vermijden en de duidelijkheid wat te bevorderen.

NOTLN:

1. Rijksarchief Is-Hertogenbosch, Archief van de Heusdense Cisterciënzerkloosters Mariënkroon en Mariëndonk, inv. nr. 47, regist nr. 1581. (In het regist staan een paar fouten.)
A.M.Frenken, Documenten betreffende de kapitels van Hilvarenbeek, Sint-Medenrode en Oirschot, Is-Hertogenbosch 195h, hlz. 132, 133 en 234 - 237.
Pronken, Pocimienten, blz. 258
1. nA. 's-Hertogenbosch, Archief kapittel van Oirschot, inv. nr. 100, stuk nr. 25. :ie Pronken, Documenten, blz. 183.
Als 1, stuk nr. 29.
6. Schutjes, Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch, deel Is-dertogenbosch 1876, blz. 365.
Schutjes, a.w., blz. 359.
8. Schutjes, a.w., blz. 366.
9. Schutjes, a.w., blz. 365
- IU. Pronken, Domnenten, blz. 185 en 2-15.
 1. Schutjes, a.w., hlz. 306.
Schutjes, hlz. 3h5.
Drenken, Documenten, blz. 125.
 1. A.M. Pronken, Genealogieën van oenige voorname, aan elkaar ver-
Ante Meieriische geslachten, Is-Hertogenbosch 1918, blz. 5 - 7.
Drenken, Genealogieën, hlz. 54.
H. van Bavel O.Praem., Inventaris van het archief van de Heusdense Cisterciënzerkloosters Mariënkroon en Mariëndonk, 's-Hertogenbosch 1972, deel 3, blz. 556.

Officialis l'liensis nniversis et singulis presbvtteris, clericis, rotariis et tabellionibus publicis nobis subditis, ad quem seu vos nostre presentes pervenerint, salutem in Domino.

Ex insinuatione fidelis nostri Codefridi Gruvter, clerici, procuratoris officii negotiorum curie nostre coque nomine agentis nercepimus et nobis pro parte h)sius gravi cum querela cstitit significatum:

Ex ... in statutis provincialibus Coloniensibus et statutis synodalibus Lodiensibus, ad quorum observationem singuli incolae et inhabitatores civitatis et diocesis Lodiensis tenentur et obligati existunt illisque subiacent, videlicet in dictis statutis provincialibus Coloniensibus inter cetera cautum sit et statutum hoc modo:

Item statuimus de hiis qui violant emunitates seu dotes et huismodi, violatores videlicet qui homines de emunitate et dote extraxerint vel aliquam rem abstulerint vel modo alio cast presumpserint violare, quos nos tamquam sacrilegos in hiis scriptis excommunicamus simili

modo quo diximus de incendariis bonorum ecclesiarum, publice excommunicati denuncientur.

Et si plures fuerint vel index secularis qui huiusmodi violenciam receperit, locus in quo talis domicilium habuerit, sit inso facto interdictus. Et in loco, ubi einunitas lesa est, cesselur a divinis.

Item ad reprimendam impertinentiam presumptionis rantorum, predonum, invasorum bonorum ecclesiasticarum, monasteriorum et rerum ecclesiasticarum personarum, statuimus, ut quilibet locus seu parochia nostre civitatis seu provincie, ad quem seu quam insi raptores, predones et invasores pervenerint vel nreda seu spoliolum vel rapina deducta fuerit, ipso facto sit ecclesiastico suppositus interdicto et quod, chun ibi fuerit, cessetur penitus a divinis. Et si per triduum ibi steterint, licet ex tune recesserint vel ad alia loca se transtulerint vel preda seu spoliolum alias deductum fuerit, nichilominus parochia seu locus in quo triduo manserint vel uhi nreda consumpta fuerit manent per duos menses interdictus, nisi medio tempore fuerit satisfactum.

It in pretactis statutis synodalibus sic contineatur et caveatur: Cum incendarii et effractores ecclesiarum et monasteriorum sunt ipso facto auctoritate canonum excommunicati et incendarii aliarum rerum et honollum ecclesiarum et monasteriorum sunt tamquam sacrilegi excommunicandi, Nos ipsos incendarios, invasores, raptores et destructores grangiarum, domorum et aliarum rerum et bonorum ecclesiarum et monasteriorum et eorum complices et sectatores in bric parte excommunicamus et excommunicatos denunciavimus et precipimus omnibus rectoribus ecclesiarum, quod saltem seniel in mense dictam canonis et nostram excommunicationis sententiam innovent et aggravent in ipsos excommunicatos candelis accensis et campanis nulsatis in speciali de quibus eislem constiterit et in generali de quibus eis non constiterit.

Et si a tempore perpetrati delicti huiusmodi malefactores non satisfecerint ecclesiis quibus dampnum intulerunt infra quindenam, huiusmodi malefactores habentes terrain et districtus communem, tunc terras et districtus statuimus esse suppositos ecclesiastico interdicto; si vero terras et districtus non habent, statuimus quod per decanum concilii vel presbyterum loci in quo huiusmodi delictum est perpetratum, dum hoc eis innotescit nor evidenciam facti vel testes idoneos quos audiendi conferimus ipsis potestatem aut fatnam publicam, denuncient iudici seu domino sub cuius districtu iidem malefactores morantur seu consistunt predictum delictum sic esse factum.

Et si dominus vel index sub quo dictus malefactor consistit vel moratur post dictam denunciationem infra quindecim dies iusticiam non fecerit de dicto malefactore, tunc demum dominum et eius iusticiam excommunicamus et excommunicatos denunciavimus.

Et si ipse dominus et eius iusticia dieten excommunicationem per quindecim dies sustinuerit, precipimus ex tune per singulos presbyteros disti decanatus in dictum dominum et eius iusticiam innovari et aggravari dictam excommunicationis sententiam singulis diebus dominicis et festivis candelis accensis et campanis nulsatis uxores et eorum familias extra ecclesiam

Et si ipse dominus et eius iusticia et complices dictam excommunicationis sententiam per alios quindecim dies sustinuerint animo indura-

to, statuimus ex tunc ut tota terra et districtus ipsius domini sint suppositi et supponimus eosdem ecclesiastico interdicto.

Et nichilominus in locis in quibus huiusmodi violentia facta fuerit et dicti malefactores conunorantur cessetur a divinis nec resumentur organa sine mandato nostro vel officialis nostri speciali.

Item statuimus et precipimus ut ubicunque bona ecclesiarum vel ecclesiasticorum personarum mobilia fuerint violenter accenta seu imhannita per iudicem secularem et mobilia arrestata vel occupata, si hoc presbyteris loci vel decano innotuerit quibus ad hoc fidem exhibeant et adhiberi precipimus, cessetur a divinis nec restmultur organa donec dicta bona fuerint legitime restituta et diarrestata et satisfactum fuerit de commissis sine nostro vel officialis nostri speciali mandato.

Nichilominus tamen quidam domini: wilhelmus Arnoldi, decanus ecclesie collegiate et parochialis villa) de Oirschot, Henricus de Essche, wilhelmus Peterssem et Johannes Natalis, presbyteri, Panel van der Teven, Adrianus Voss et Jacobus filius prefati domini Henrici de Fsschc, clericus minime coniugatus, unacum suis complicibus in magna multitudine diabolico exagitati spiritu quandam canellam sancti Oculi de Best infra districtum dictae ville de Oirschot sitam consecratam et benedictam temerario quo missa in eadem capella celebratur tumultuose irreverenter cum clamoribus et insolentiis subintrarunt ac claves eiusdem capelle et alfarum clausurarum et cistartum in eadem canellam existentium ex manibus Henrici filii Johannis de Cuvck, clerici coniugati, deservitoris matricularie eiusdem capelle, violenter ac nervim et ... eiusdem Henrici. abstraxerunt ac eundem Henricum animo furioso et irato ante venerabile sacramentumucharisticum in eadem capella consecrata constitutum Dei timore postposito in terram prostraverunt et cum in altera manu suarum usque ad modicum sanguinis effusionem leserunt atque hiis nalis non contenti sed ad deteriora procedentes prefatus dominus Henricus de consensu auxilio et in presentia dictorum aliorum malefactorum suorum complicum duns cistas in eadem capella existentes clausas cum quodam instrumento ferre dicto "een plooccheuter", quod predictus Jacobus de mandato prefati domini wilhelmi cuius familiaris extitit et adhuc est attulerat, violenta manu desuper percutiendo fregit et aperuit; illisque fractis ut prefertur et apertis predicti domini, wilhelmus decanus et wilhelmus Peterssem ... ex cisdem cistis suis temerariis factionibus ac nasa sacrilego et detestabili calices missali ornamenta ecclesiastica et nunciam ad dictam canellam spectantem privilegia et alia iura in dictis cistis reclusis et reclusa ad se recenerunt abstulerunt et asportarunt ad matricem ecclesiam videlicet nretactam ecclesiam vide de Oirschot illa ibidem retinentes et dictam capellam suis bonis et rebus violenta manu snoliarunt in offensam omninotentis Dei animarum suarum grande periculum et nretactortum statutorum transgressionem penas et censuras inihi comminatas et contentas non formidando.

Et cum, ut idem procurator officii sabiunxit, premissa sera sint et adeo ita notoria quod nulla tergiversatione possunt occultari seu celari ac fuerint et sint desuper publica vox et fama communis ac capropter prefati malefactores sententiam excommunicationis nedum per preacta statuta sed etiam non canones latam ipso facto incurrerint

ac fuerint et sint tales publice denunciandos et sit etiam cessandum a divinis in loco ubi preacta violentia est commissa et aliis in locis ubi preacta bona sic violenter accepta sunt delata iuxta tenorem dictorum statutorum, supplicavit nobis dictus procurator officii quod prius nomine, quatenus ad publicationem et observationem iurium et statutorum predictorum locum sibi in ea parte vendicatum procedere ac super premissis de remedio iuris oportuno sibi providers vellemus et dignaremur nostram in ea parte officium explorando.

Inde nos, officialis Leodiensis antedictus, qui canones et statuta predicta dum desuper requirimus publicare et exequi tenemur, volentes univogue prout habemus ministrare iustitiam et in hoc negotio rite procedere, vobis universis et singulis ac vestrum cuilibet supradictis in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena districte precipiendo mandamus quatenus si ita sit et de prenarratis excisusis vobis consteterit prout per preacta statuta constandum est videlicet per evidenciam rei et notorietatem facti cessum a divinis officiis in dicta ecclesia de Oirschot et preacta capella de Best reditentes dictorum statutorum observetis et ad alios abservare rachitis.

Et nichilominus citetis eosdem malefactores peremptorie coram nobis in et ad oppidum Diestensem loseen siquidem procurator nostre residentibus ad eertam diem et horam seu dies et horas competentes ad voluntatem latoris ... et ad valvas ecclesie preactae de Oirschot ... diemtmun Godefridum procuratorem fiscalem impetrandum ad videndum et nudicium per nos seu nostrum commissarium ad hoc deputandum aut deputatum summariam informationem per testes recipi et testes super preactis excessibus examinari ac informatione huiusmodi stummaria recepta quatenus per illam de preactis excessibus ut premittitur sufficienter constiterit per nos decerni et declarari cessum a divinis officiis in preacta ecclesie de Oirschot et capella sancti Odulphi observandum esse iuxta preactorum statutorum tam provincialium Coloniensium quam synodalium Leodiensium tenores ac ad publicationem et executionem huiusmodi canonorum et statutorum etiamque contra dictos malefactores ad penas et censuras in cisdem canonibus et statutis contentas secundum eorundem statutorum formam et continentiam procedendum esse per nos et procedi ... in et super premissis fieri decerni et ordinari quod iuris dictaverit ordo vel ad allegandam causam propter quam ptamarrata fieri non debeant. Et quid in premissis ferentur nobis rideliter et liquide resciratur.

Ceterum volumus quod copia huiusmodi litterarum nostrarum seu mandatorum valvis dictae ecclesie Oirschottensi et etiam preactae capelle iiffiatur et affixa ibidem dimittatur in signum vore executionis premissorum ut sic non sit verisimile remanere occultum quod tam patenter sit publicatum.

Datum anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo mense septembris die septima.

N.B. liet zegel van de officiaal is verloren gegaan.

De officiaal van Luik aan alle priesters, geestelijken en medewerkers van rechtsinstellingen, die ons onderworpen zijn en aan ieder van hen

afzonderlijk aan wie deze, onze brief, in handen komt, zaligheid in de Heer.

Door een mededeling van onze getrouwe Godefridus de Gruyter, geestelijke, openbaar aanklager van onze rechtbank en in die hoedanigheid optredend, hebben wij vernomen en is ons van zijnentwege met groot leedwezen het volgende medegedeeld.

In de provinciale statuten van het aartsbisdom Keulen en in de synodale statuten van het bisdom Luik staan bepalingen, tot het onderhoud waarvan alle inwoners van de stad en het bisdom Luik verplicht zijn. Met name in de genoemde provinciale statuten van Keulen is bepaald als volgt:

Aangaande degenen die kerkelijke vrijplaatsen schenden, met name die met geweld mensen uit kerkelijke vrijplaatsen verwijderen of zaken weghalen, bepalen wij, dat wij hen bij dezen excommuniceren, zoals wij ook hebben aangekondigd betreffende degenen, die kerkelijke goederen in brand steken.

Als zij met meerderen zijn, of als een wereldlijk rechter dit geweld pleegt, ligt hun woonplaats ipso facto onder kerkelijk interdict en in de plaats waar een kerkelijke vrijplaats geschonden is, mogen geen kerkelijke diensten meer worden verricht.

Om de onbeschaamdheid van allerlei rovers van kerkelijke zaken tegen te gaan bepalen wij, dat elke plaats in ons rechtsgebied, waar dergelijke rovers of hun buit zich bevinden ipso facto onder kerkelijk interdict ligt. En als het verblijf drie dagen duurt, ook al gaan zij of hun buit daarna naar een andere plaats, dan blijft zulk een plaats twee maanden onder kerkelijk interdict, tenzij in de tussentijd het onrecht hersteld is.

In de synodale statuten van Luik wordt aldus bepaald:

Daar brandstichters en inbrekers van kerken en kloosters door de kerkelijke wetten ipso facto geëxcommuniceerd zijn en brandstichters van andere kerkelijke goederen geëxcommuniceerd dienen te worden, bepalen wij, dat wij brandstichters, overvallers, rovers en vernielers van allerlei kerkelijke goederen en hun medeplichtigen hij deze excommuniceren, en wij bevelen aan alle rectoren van kerken, dat zij dit excommunicatievonnis minstens éénmaal in de maand opnieuw zullen afkondigen bij brandende kaarsen en klokgelui..

Als het toegebrachte onrecht binnen veertien dagen niet is hersteld en de boosdoeners hebben con eigen rechtsgebied, dan bepalen wij, dat hun rechtsgebied onder kerkelijk interdict ligt.

Als zij geen eigen rechtsgebied hebben, bepalen wij, dat hun misdaad door de betreffende deken of pastoor moet worden aangegeven.

Aas de betreffende rechter binnen veertien dagen geen uitspraak heeft gedaan, moeten hij en zijn rechtsgebied geëxcommuniceerd worden.

Als deze excommunicatie veertien dagen geduurd heeft zonder resultaat moet zij door alle priesters van het betreffende dekenaat op alle zon- en feestdagen hernieuwd worden hij brandende kaarsen en klokgelui en mogen zijn vrouw en gezin niet meer in de kerk worden toegelaten.

Als deze excommunicatie daarna nog eens veertien dagen geduurd hoeft zonder resultaat, dan bepalen wij, dat heel het betreffende rechtsgebied onder interdict ligt.

lovendien mogen in de plaatsen, waar een dergelijke schending gebeurd is en waar de boosdoeners verblijven, geen kerkelijke diensten meer gehouden worden.

Ook bepalen wij, dat in de plaatsen waar geroofde kerkelijke goederen naar toe gebracht zijn en waar onroerende kerkelijke goederen in beslag genomen zijn, geen kerkelijke diensten mogen worden gehouden.

Niettegenstaande deze bepalingen hebben enkele heren, namelijk Willem Aarts, deken van de collegiale en parochiale kerk van Oirschot, Henrick van Essche, Wilhem van Petershem en Johan Natalis, priesters, Panel van der Meyen, Adriaen Voss en Jacobus zoon van heer Henrick van Essche voornoemd, ongehuwd geestelijke, samen met hun medeplichtigen in een grote menigte en door duivelse geest gedreven, een geconsacreerde en gewijde kapel van de H. Odulphus te Best, gelegen onder het rechtsgebied van Oirschot, met veel tumult, oneerbiedigheid, geschreeuw en onbeschaamdheid overvallen op de tijd, dat in die kapel de mis werd opgedragen. Daar hebben zij de sleutels van de kapel en andere vertrekken en de kisten daarin met groot geweld uit de handen gerukt van Henrick zoon van Jan van Cuyck, een gehuwde geestelijke, die het kosterschap van deze kapel waarneemt. In hun woede en haat hebben zij Henrick vóór het hoogwaardig eucharistisch sacrament in deze geconsacreerde kapel op de grond geworpen, zonder zich te laten weerhouden door vrees voor God, waarbij zij hem tot bloedens toe aan een hand gewond hebben; met deze wandaad niet tevreden, gingen zij nog verder in hun opzet. Met instemming en hulp van zijn daarbij tegenwoordige medeplichtigen brak de genoemde heer llenrick twee kisten in die kapel met geweld open door middel van een ploegkouter, dat Jacobus in opdracht van heer Willem Aarts, bij wie hij in huis woont, had meegebracht. Nadat deze waren opengebroken, namen de heren, deken Wilhem en Wilhem van Petershem, daaruit in heiligschennende en verachtelijke samenzwering de kelken, het missaal, de kerkelijke paramenten, het geld, de privilegies en rechtsdocumenten van deze kapel, die in deze kisten waren opgesloten, in beslag en brachten ze naar de moederkerk, namelijk de kerk van Oirschot, waar zij ze nog in bewaring houden. Lo beroofden zij deze kapel met geweld van haar bezittingen, waardoor zij de almachtige God beledigden, hun zieleheil in groot gevaar brachten en de aangehaalde statuten overtraden, zonder zich te bekommeren om de kerkelijke straffen, waarmee zij daar bedreigd worden.

Loals onze openbare aanklager verzekert, is dit alles waar en zodanig bekend, dat het niet te verheimelijken valt, en wordt er algemeen in het publiek over gesproken, zodat deze boosdoeners niet alleen door de plaatselijke maar ook door de algemene kerkelijke wet de excommunicatie hebben ingelopen en aangeklaagd moeten worden en zodat ook de kerkelijke diensten gestaakt moeten worden in de plaats, waar dit geweld gepleegd is, en in de plaats, waar deze goederen met geweld naar toe gebracht zijn.

Daarom heeft onze openbare aanklager ons verzocht hem machtiging te verlenen, om over te gaan tot publikatie van het voorgaande en om maatregelen te treffen tot herstel van het onrecht.

Derhalve bevelen wij, officiaal van Luik, ter uitvoering van de kerkelijke wetten, aan IJ allen uit kracht van gehoorzaamheid en onder

straffe van excommunicatie, om de kerkelijke diensten te staken en te doen staken in de kerk van Oirschot en de kapel van Best. Bovendien zult gij deze boosdoeners uitdrukkelijk dagvaarden voor ons op onze zitting in de stad Dicst, de plaats namelijk van on:e hulprechtbank, op een bepaalde dag en uur, zoals door de brenger van deze brief aan de kerkdeur van Oirschot zal worden genubliceerd, om daar ten overstaan van aanklager Godefridus met getuigen gehoord te worden door ons of onze daartoe aangewezen commissaris. Als na het onderzoek de feiten voldoende vaststaan, :al worden be-
 list of de staking van de kerkelijke diensten in de kerk van Oirschot en de kapel van Best moet worden gecontinueerd en of - en zo ja, welke - straf aan de overtreders moet worden opgelegd. liet vonnis zal ons getrouw en duidelijk schriftelijk worden medegedeeld. Overigens verlangen wij, dat een kopie van dit bevelschrift aan de kerkdeuren van Oirschot en Best zal worden aangeslagen en daar zal blijven hangen als teken van uitvoering van het hiervoor genoemde, opdat het door deze duidelijke publikatie aan iedereenbekend zou zijn.
 Gegeven in het jaar veertienhonderd zeven en negentig na de geboorte van Christus op de zevende dag van de maand september.

MEDEDELING:

" 'n Brood is (linnen stoeten)"

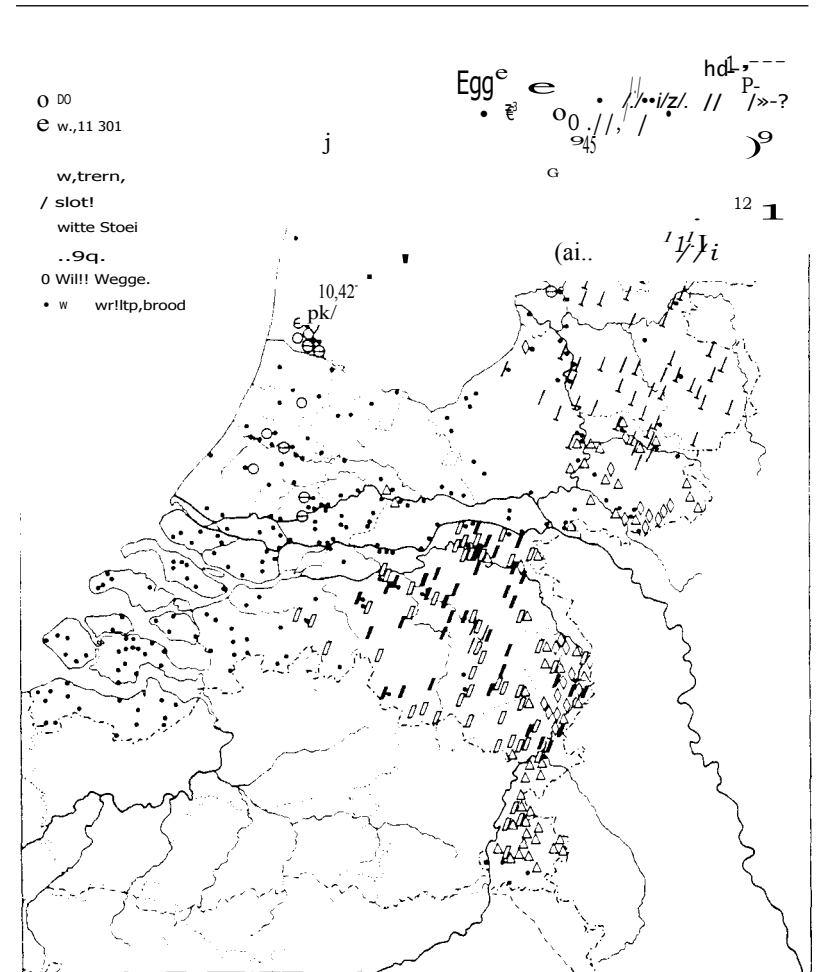
Het P.J. Meertens-Instituut voor Dialectologie, volkskunde en Naamkunde te Amsterdam, heeft ons attent gemaakt op de publikatie van de dialectkundige studie:

" 'n Brood is ginnen stoeten"

Taalgeografisch onderzoek naar broodnamen in Nederland, door Jozien Jobse-van Putten. liet boek bevat 167 blz. met 9 kaarten. De prijs bedraagt f 15,- (incl. verzendkosten in Nederland) en is rechtstreeks te bestellen bij het P.J. Meertens-Instituut, postbus 19888, 1000 Amsterdam (tel. 020 - 23 46 98). Hierna volgt een korte samenvatting van het boek en een kaartje waarop de verspreiding van de Nederlandse dialectnamen voor een "wit tarwebrood" te zien is.

BROODNAMEN IN NEDERLAND

Stoet, mik, wegge of bol waren vroeger heel gebruikelijke broodnamen, die elk in een andere streek van Nederland voorkamen. lo heette bijvoorbeeld een wit tarwebrood in Friesland een hol of een witte hol, in de noordoostelijke provincies een stoet of een witte stoet; in Noord-Brabant werd deze broodsoort een (witte) mik en langs de zuid-oostelijke grens een (witte) wegge genoemd; in de rest van Nederland, met name dus in het mesten, was een wit(tehrood) de meest gangbare term. Bij deze regionale verschillen in de hroodnamcn deed de vorm,

waarin het brood gebakken was, meestal niet ter zake; een hol bijvoorbeeld was in Friesland bijna altijd langwerpig en niet rond van vorm.

Naar deze regionale verschillen in de broodnamen heeft Jozien Jobse-van Putten een taalkundig onderzoek ingesteld, dat in december 1980 verschenen is onder de titel: 'N BROOD IS GINNEN STOFFEN. De titel

van het boek is veelzeggend. Tot kort voor het midden van deze eeuw betekende een brood in het noorden, oosten en zuiden van Nederland namelijk alleen maar een roggebrood, doordat men daar tot die tijd op gewone, doordeweekse dagen vooral roggebrood at. Alle andere broodsoorten waren bijzonder; men at ze vaak alleen op zon- en feestdagen. Deze bijzondere broodsoorten droegen in de dialecten ook een speciale naam: geen brood, maar bol, mik, stoet (ook wel stoeten) of wegge. Een krentebrood werd dus in Friesland een krentebol, in Noord-Brabant een krentemik, elders een krentestoet of een krentewegge genoemd, en een wittebrood heette in het ene gebied een witte mik, in het andere een witte wegge, enz.

In plaats van stoeten had er in de titel van de studie ook een brood is geen hol, mik of wegge kunnen staan, want in de bovengenoemde dialecten hield men overal het onderscheid aan tussen de naam voor roggebrood aan de ene kant en de namen voor alle andere broodsoorten aan de andere kant. In het westen van Nederland waar men vroeger vrijwel alleen brood uit tarwe at, bestond de bovengenoemde tweedeling in de namen van de verschillende broodsoorten niet. Eén van de uitkomsten van het onderzoek is dus de stelling, dat de oorzaak van het bestaan van regionale broodnamen gezocht moet worden in de vroegere broodconsumptie. Nou het roggebroodverbruik de afgelopen jaren is verminderd, is de basis onder deze verschillende dialectnamen min of meer weggefallen. Onder meer om die reden zien we nu de grote regionale verscheidenheid die vroeger in de broodnamen bestond, de laatste tijd sterk afnemen. Jonge mensen hanteren de dialectwoorden voor de broodsoorten al bijna niet meer en ook oudere mensen bedienen zich er steeds minder van. Meer en meer ziet men tegenwoordig overal hetzelfde woord voor een broodshort gebruiken.

Behalve de hierboven besproken tegenstelling in de dialecten van het noorden, oosten en zuiden van Nederland enerzijds en die van het westen anderzijds bleken er nog meer regionale verschillen in de Nederlandse broodnamen te bestaan. Voor de verklaring daarvan werd gebruik gemaakt van dialectwoordenhoeken, citaten uit werken uit vorige eeuwen, taalkundige bronnen en andere wetenschappelijke literatuur.

CAFE - BISTRO
RESTAURANT

de zwaan * pittoresque gelegen aan de Markt met ruime parkeergelegenheid

Markt 4 - Oirschot * à la carte-restaurant met Franse keuken

Telefoon 04997 - 1312 * onze bar, café en restaurant zijn bekend om hun oud-Brabantse sfeer

* gespecialiseerd in bruiloften, recepties en diners